

พลวัตการเล่นของเด็กกับภาวะแวดล้อม

The Dynamics of Children's Games and the Environmental Factors

อาภรณ์ อุกฤษณ์

Arporn Ukrit

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ในการรวบรวม แยกประเภท การเล่นของเด็ก กระบี่ในอดีต และศึกษาถึงปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ที่มีผลต่อพลวัตของการเล่น โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเทคนิควิธีด้านมานุษยวิทยา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์และเสวนากลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มเพื่อนร่วมรุ่น รุ่นพี่ รุ่นน้อง และญาติมิตร ตลอดจนคำบอกเล่าของชาวบ้าน นักศึกษา ที่อาศัยในต่างอำเภอและจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งข้อมูลจากความทรงจำของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทการเล่น ตามลักษณะและวิธีการเล่นเป็นประเภทที่ใช้อุปกรณ์ ประเภทที่ไม่ใช้อุปกรณ์ ประเภทที่มีการขีดเขียนหรือขีดหลุม ประเภทที่มีคำพูดหรือคำร้อง ประเภทที่สัมพันธ์กับเวลา ฤดูกาล หรือสถานที่ ประเภทที่มีการแข่งขัน ประเภทที่ไม่มีการแข่งขัน และประเภทที่มีการพนัน ซึ่งการเล่นแต่ละชนิดอาจจะมีคุณสมบัติตรงกับประเภทต่างๆ มากกว่า 1 ประเภท

ผลการวิจัยพบว่า การเล่นของเด็กกระบี่ที่รวบรวมได้จำนวน 109 ชนิด มีความหลากหลายแตกต่างกันตามภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม รูปแบบการเล่นมีทั้งที่สืบทอดต่อๆ กันมาจากอดีต ที่ประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่ในชุมชน และที่แพร่กระจายเข้ามาจากภายนอก บางชนิดมีการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ สังคม และวัฒนธรรมในท้องถิ่น ภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ ส่งผลต่อการเลือกชนิดของการเล่น วัสดุที่ใช้ประกอบการเล่น และการปรับเปลี่ยนการเล่นให้เหมาะสม

กับสถานที่ ภาวะแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรม ส่งผลต่อการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม การมีภาวะผู้นำและผู้ตามที่ดีเป็นที่ยอมรับทางสังคม รู้จักเอื้ออาทรต่อผู้ที่ด้อยกว่า สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ ส่งเสริมให้เด็กรู้จักเคารพกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัย และบรรทัดฐานของสังคม มีความสุภาพ อ่อนน้อม มีน้ำใจนักกีฬา รักความยุติธรรม ภาษาที่สะท้อนจากการเล่น บ่งบอกถึงที่มาจากหลายกลุ่มชาติพันธุ์ที่อาศัยอยู่ในกระบี่ ที่สำคัญคือการเล่นของเด็กเป็นการสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่หลงเหลือจากอดีต เพื่อส่งต่อให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษาเรียนรู้ และสืบทอดต่อไป

คำสำคัญ การเล่นของเด็ก ภาวะแวดล้อม พลวัต

Abstract

The aim of this research is to present the children's game culture of Krabi from the past to present. It analyses the environmental factors that impacted them through qualitative and other anthropological research methods. The field research involved interviews, informal focus group of friends, relatives, villagers, students from different districts in Krabi as well as from my childhood recollection as a Krabi child. The games collected here have been classified into: games with playing equipment, games with no playing equipment, games with drawn line and hole, song or conversation games, games related to season and place, competitive game, non-competitive games, and gambling games. Each game can have more than one characteristic.

My findings from 109 children's games indicate the diversity of game culture due to social and cultural environmental factors. The game-playing methods were either passed down from the past, newly created at the location or were transmitted in from the outside, then modified to fit the cultural and environmental factors of the community. The environmental factors, on the other

hand, influence the game-playing choices, the game equipment selected for the game, and the adaptation of game to fit the locality as well as to fit its social and cultural environment. The languages used in the games indicate their origins from diverse cultural groups residing in Krabi.

Children's games is an important cultural heritage that has been passed on from the past through successive generations to learn and then to pass on to the next generation.

Keyword Children's game, environment, Dynamics

บทนำ

ในสังคมยุคก่อนประวัติศาสตร์ เคยเชื่อกันว่า “ของเล่น” คงยังไม่เป็นที่รู้จักกัน เพราะชีวิตในสังคมนั้นมีความยากลำบากและอันตรายมากเกินกว่าที่จะมีเวลาสำหรับของฟุ่มเฟือยเช่นของเล่นได้ แต่ความจริงแล้วมีเหตุผลหลายประการที่กล่าวได้ว่า เด็ก ๆ แม้อยุคสมัยโบราณเพียงใดก็เล่นทุกอย่างที่อยู่ในมือด้วยความสนุกสนานตามธรรมชาติและสัญชาตญาณของเด็ก (ปรานี วงษ์เทศ. 2528: 2-3) การเล่นของไทยก็มีมาตั้งแต่สมัยก่อนประวัติศาสตร์เมื่อมนุษย์รู้จักเอาดินมาปั้นเป็นภาชนะในครั้งแรก แล้วจึงพัฒนามาเป็นลำดับ (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. 2527: 57-67)

ในยุคประวัติศาสตร์ที่มีการจดบันทึก ปรากฏหลักฐานในหนังสือมหากาพย์อิลีียด (Liliad) ของ โฮเมอร์(Homer) และงานจิตรกรรมที่ขุดพบว่า การเล่นมีมาตั้งแต่สมัยกรีก ชาวกรีกโบราณในยุคนั้นถือว่าความสมบูรณ์ของร่างกายเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง เพื่อความอยู่รอด ดังนั้นการเล่นต่างๆ จึงหันไปทางออกกำลังกายเป็นส่วนใหญ่ เช่น การแข่งม้า ชกมวย มวยปล้ำ วิ่งแข่ง ขว้างจักร ฟันแหลน ยิงธนูและอื่นๆ มีการจัดเทศกาลการแข่งขันกีฬาเหล่านั้นกัน โดยมีกำหนดสม่าเสมอ กีฬาโอลิมปิกจึงเกิดขึ้นในสมัยนี้ด้วย และต่อมาได้บรรจุอยู่ในหลักสูตรการศึกษาภาคบังคับของเด็กชาวกรีก ในกรุงสปาร์ตา (Spartar) ส่วนยุคประวัติศาสตร์ของไทย สมัยสุโขทัยปรากฏหลักฐานในตำรับท้าวศรี

จุฬาลักษณ์ว่ามีการเล่นว่าว ในสมัยอยุธยากล่าวถึงการเล่นลิงชิงเสา และการเล่นปลาลงอวนไว้ในหนังสือเรื่องนางมโนห์รา สมัยรัตนโกสินทร์ ในเรื่องอิเหนา กล่าวถึงการเล่นตระกร้อ การเล่นจ้องเต เป็นต้น (สมปราชญ์ อัมมะพันธ์, 2527: 57-67)

ที่มาของการเล่นของมนุษย์ชาติ หากมองผ่านวิถีชีวิตของกลุ่มชนดั้งเดิม เช่น ชาวกู ไก หรือ มลาบรี ซึ่งได้ชื่อว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ดึกดำบรรพ์ที่ยังหลงเหลืออยู่ จะเห็นว่ากลุ่มชนเหล่านี้ต่างมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ใช้เวลาเพื่อเก็บของป่าล่าสัตว์กินเพียงพอมื้อท้องเท่านั้น ไม่มีการกักตุน สะสม เวลาที่เหลือในแต่ละวันหมดไปกับการหยอกล้อเล่นหัวกัน ประดิษฐ์เครื่องมือล่าสัตว์ คิดกิจกรรมต่าง ๆ ขึ้นมาเล่นประลองฝีมือกัน ขณะเวลาพอระอาทิดัยตก จะได้นอนหลับพักผ่อนกว่ารุ่งอรุณของวันใหม่ วันเวียนกันอยู่เช่นนี้

ความแตกต่างของกิจกรรมในแต่ละกลุ่มชนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายด้าน เช่น ปัจจัยทางด้านค่านิยม ความเชื่อ อาชีพ ภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน ซึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงก็จะส่งผลต่อการปรับเปลี่ยนรูปแบบหรือบทบาทหน้าที่ของกิจกรรมด้วย เช่น การล่าสัตว์ เดิมเป็นกิจกรรมกลุ่มที่ต้องร่วมมือกันเพื่อล่าสัตว์มาเป็นอาหารประทังชีวิต ต่อมาได้กลายเป็นเกมการล่าสัตว์เพื่อความสนุกสนาน กิจกรรมการต่อสู้ประลองฝีมือกัน เพื่อเตรียมความพร้อมในการทำสงครามสู้รบกับศัตรูต่างเผ่าพันธุ์ที่เข้ามารุกราน แย่งชิงพื้นที่อยู่อาศัย แย่งชิงแหล่งน้ำ แหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ ได้แปรเปลี่ยนเป็นเกมการแข่งขันกีฬาและการเล่นเพื่อการพนัน ด้วยเหตุนี้ในมุมมองของนักมานุษยวิทยาจึงให้ความสำคัญกับการเล่นพื้นบ้านว่าเป็นภาพสะท้อนสังคมและวัฒนธรรม หรือแบบแผนการดำรงชีวิตของกลุ่มชนนั้นๆ ในแต่ละยุคสมัย

ผู้วิจัยสนใจเลือกศึกษาการเล่นของเด็กจังหวัดกระบี่ ซึ่งในอดีตเป็นจังหวัดเล็กๆ ชายฝั่งทะเลอันดามัน ทางภาคใต้ประเทศไทย ที่ทุรกันดาร การคมนาคมติดต่อกับภายนอกไม่สะดวก ผู้คนตั้งบ้านเรือนอยู่ท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ที่เต็มไปด้วยป่าเขาและทะเล มีประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ชาวเล ชาวมุสลิม ชาวจีน และชาวไทยทยอยเข้าตั้งบ้านเรือนอยู่อาศัยทั้งแถบชายฝั่งทะเลและบนแผ่นดินใหญ่ ประมาณ 200-500 ปีมาแล้ว แต่เพิ่งได้รับการยกฐานะเป็นเมืองกระบี่ เมื่อ 137 ปีที่ผ่านมา ด้วยเหตุนี้ สังคมวัฒนธรรมในจังหวัดกระบี่จึงมีความหลากหลาย และด้วยความจำเป็นที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันทางเศรษฐกิจ

เพื่อความอยู่รอด จึงมีปฏิสัมพันธ์กัน มีการแต่งงานข้ามกลุ่มชาติพันธุ์ สมาชิกในชุมชนอยู่ร่วมกันในลักษณะสังคมเครือญาติ ส่งผลให้เกิดการแลกเปลี่ยนและการผสมผสานทางวัฒนธรรมด้านอื่นๆ รวมทั้งกลุ่มสังคมของเด็กที่เล่นด้วยกัน ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวม และแยกประเภทการเล่นของเด็กกระบี่ในอดีต ตลอดจนศึกษาถึงปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อพลวัตการเล่นของเด็กกระบี่

วิธีการดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และเทคนิควิธีทางมานุษยวิทยา ในการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูล จากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยและแนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง(Documentary Research) จากการศึกษาข้อมูลภาคสนาม(Field Research) ในช่วงปี พ.ศ.2550-2552 ด้วยการร่วมเสวนา กลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการกับกลุ่มเพื่อนรุ่นเดียวกัน รุ่นพี่ รุ่นน้อง และญาติมิตรในวัยใกล้เคียงกัน หลายกลุ่ม หลายครั้ง ตลอดจนสัมภาษณ์ชาวบ้านและนักศึกษา ทั้งที่อาศัยในอำเภอเมือง และอำเภออื่นๆ ในจังหวัดกระบี่ ได้แก่ อำเภอเหนือคลอง อำเภอคลองท่อม อำเภอเกาะลันตา อำเภอเขาพนม อำเภออ่าวลึก อำเภอปลายพระยา และจังหวัดใกล้เคียง และจากความทรงจำของผู้วิจัยเอง โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะรวบรวม จัดบันทึก แยกประเภทการเล่นของเด็กกระบี่ และศึกษาวิเคราะห์ถึงปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรมที่สัมพันธ์กับการเล่นพื้นบ้านของเด็กกระบี่

ผลการศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เป็นข้อมูลการเล่นพื้นบ้านของเด็กจังหวัดกระบี่ ช่วงระยะเวลาในอดีตประมาณ 50-60 ปีที่ผ่านมา จำนวน 109 ชนิด บางชนิดได้สูญหายไปแล้ว บางชนิดยังคงสืบทอดมาถึงปัจจุบัน มีทั้งรูปแบบการเล่นเฉพาะถิ่นและรูปแบบที่แพร่กระจายมาจากภายนอก ซึ่งบางชนิดมีการนำมาปรับเปลี่ยนให้สัมพันธ์กับภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ และสังคมวัฒนธรรมของแต่ละชุมชน

มีศัพท์เฉพาะในการเล่นประเภทที่เป็นวัสดุอุปกรณ์ เช่น ลูกทอย แม่เกย หรือแมยิงและหลัก ศัพท์เกี่ยวกับการเล่น เช่น คนเป็นหรือฝ่ายเป็น(ผู้นำการเล่น) ตาย(หมด

สิทธิการเป็นผู้เล่น) ทอย(โยนลูกทอย) ชัด(ขว้าง ปา) ยัด(ขว้าง ปา หรืออัด) ปาว(การชกตัวผู้เล่นที่ทำผิดกติกา) ทุย(การพุดเชิงขอโทษเพื่อให้พ้นผิดก่อนที่จะถูกชกว่าปาว) และชู้ฉ้อ (โกงการเล่น)

กระบวนการก่อนการเล่น ผู้เล่นทั้งหมดจะต้องมารวมตัวเพื่อเลือกชนิดการเล่น และตกลงร่วมกันถึง กฎ กติกา และวิธีการเล่น เรียกว่า“ขันชู้” หลังจากนั้นจะมีการเสี่ยงทายเพื่อหาฝ่ายที่เริ่มเล่น หรือเลือก “คนเป็นหรือฝ่ายเป็น” ซึ่งหากมีผู้เข้าคัดเลือกมากกว่าสองคน ผู้เล่นทุกคนยื่นเป็นวงกลมแล้วใช้วิธี โอย-อายุ-ป่าย-แป๊ะ หรือคว่ำหงายหรือคว่ำต่ายหงายเป็น หรือฉู้ฉี้ หรือตาลาตีต่ำปง หรือโอหน้อยออก อย่างใดอย่างหนึ่ง หากมีผู้เข้าคัดเลือกเพียงสองคนต้องการคัดให้เหลือคนเดียวใช้วิธี วัน-ตุ-ส้ม (หนึ่ง-สอง-สาม) หรือ ยันยัยันยาปักกะเป้ายิ่งซุบ) หรือหากไม่ใช้วิธีดังกล่าวจะจับไม้สั้นไม้ยาว หรือโยนหัวโยนก้อย เพื่อแบ่งฝ่าย หรือเลือกเขตแดนในการเล่นหรือจัดลำดับการเล่นก่อนหลังในกรณีที่มี 2 คน หรือมี 2 ฝ่าย แต่ส่งตัวแทนมาฝ่ายละคน

การแยกประเภทของการเล่น

ผู้วิจัยได้นำการเล่นทั้ง 109 ชนิด มาแยกประเภทตามลักษณะและวิธีการเล่น เพื่อประกอบการวิเคราะห์ โดยใช้ชื่อที่เรียกกันในท้องถิ่น แบ่งเป็นประเภทที่ใช้อุปกรณ์ ประเภทไม่ใช้อุปกรณ์ ประเภทที่มีการขีดเขียนหรือขีดหลุม ประเภทที่มีคำพูดหรือคำร้องประกอบการเล่น ประเภทที่ต้องมีเวลา ฤดูกาลหรือสถานที่ประกอบ ประเภทที่มีการแข่งขัน ประเภทที่ไม่มีการแข่งขันและประเภทที่มีการพนัน ดังต่อไปนี้

ประเภทที่ใช้อุปกรณ์ การเล่นประเภทที่ใช้อุปกรณ์รวม 70 ชนิด แบ่งเป็นประเภทที่ใช้วัสดุธรรมชาติที่มีอยู่ในท้องถิ่น หรือวัสดุสำเร็จรูปมาใช้ประกอบการเล่นได้โดยไม่ต้องประดิษฐ์ หรือหากใช้วัสดุธรรมชาติอาจจะต้องประดิษฐ์ (ชนิดที่อยู่ภายในวงเล็บ) รวมจำนวน 44 ชนิด ได้แก่ การเล่นกำทาย ขบลูกยาง(ขว้างป๋อง) (ขว้างมอ) ชายขนม (ขี้ม้าหลังแดง) เข้ข้นบก (แข่งพ้อเลี้ยง) จับแสก (จับโยยง) (แฉ่ลูกหิน) ชนสอบ ชักกะเย่อ (เซลย) (ชัตลิง) โดดเชือก ตีหลุม ทอยเส้น ทอยหลุม แทงก้อยแทงมือ แทงฝั้ง ปิดตาตีตุ้งเป่ากบ โพงพาง มอญซอนผ้า (ยัดเป้า) ยิงบัว (โยนพลอง) โยมทิ้ง เรือบินจุด เรือบินปีก ลาก

ทางหมาก (ลิงชิงบอล) (ลิงชิงหลัก) (วิ่งเปี้ยว) วิ่งสามขา (หมากขุม) หมากจับปุก หมาน่า
ลอยน้ำ (หุบแจแทงแจ) (อาเตอร์) (อาว้าย) อิน-จัน และอิตีต

การเล่นประเภทนี้มีการนำวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุสำเร็จรูป หรือทั้งวัสดุธรรมชาติ
และวัสดุสำเร็จรูปมาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น รวม 41 ชนิด มีทั้งชนิดที่มี
การประดิษฐ์ง่าย ๆ หรือหากใช้วัสดุสำเร็จรูปไม่ต้องประดิษฐ์ (ชนิดที่อยู่ภายในวงเล็บ) รวม 29
ชนิด ได้แก่ การเล่น (กงเคี้ยง) (ขว้างป่อง) (ขว้างมอ) ขว้างราว ข้าวหุงเสียง ชีม้าก้าน
กล้วย (ชีม้าหลังแดง) (แข่งฟอเลี้ยง) แข่งรถลูกต้าย (ฉับโหยง) ฉับ-หุบ ชนไก่ (खेल)
(ชัตลิง) เดินพรก โตดยาง ตีไก่ นายซี้ตีโจร (ยัดเป้า) ยิงจรวด ยิงราว (โยนพลอง) (ลิงชิง
บอล) (ลิงชิงหลัก) (วิ่งเปี้ยว) หยบยิง อาเตอร์ อาว้าย อีตัก และชนิดที่นำวัสดุธรรมชาติ
และวัสดุสำเร็จรูป มาประดิษฐ์เป็นอุปกรณ์การเล่นที่มีความซับซ้อนต้องใช้ฝีมือ 12 ชนิด
ได้แก่ การเล่นฉับโผง ทองโย่ง รถทางกำ รถมุน ร่อนเรือบิน เรือบก เรือบินลูกนุ่น ลูกกลม
ลูกหมุน ลูกหือ ว่าว และ(หมากขุม) เป็นต้น การเล่นประเภทนี้จึงเป็นพื้นฐานของการ
สร้างสรรค์งานศิลปะการประดิษฐ์และงานหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อ ยังชีพในอนาคต

ประเภทที่ไม่ใช้อุปกรณ์ การเล่นประเภทที่ไม่ใช้อุปกรณ์รวม 38 ชนิด ได้แก่
การเล่นกระต่ายกระแต กระต่ายขาเดียว ขอลูกสาว กานหาม ภูกินหาง จุ่มจี ชนช้าง ตีตนิ้ว
โตดสองขา ตตฉิตตตฉาด ตบเผียะตบพะ ตีจับ ตีเปิดตีไก่ ตูกตาไขลาน ตูกตาคู เตยฟาด/
เตยมัด เตยเลขแปด โถนาคน เทกระจาด นาฬิกา นานิ่งน้ำไหล ปิดตาศีตต ผลักออก มอด
ไก่เสื่อเด็กพระ ม้าโยก แม่นาคพระโขนง แมงมุม แมวจับหนู ยู้ รถไฟ วีรี่ข้าวสาร เลื่อย
ไม้ สู้สี่ เสือข้ามห้วย เสือยิกวัว หมาคิดแก๊ง หายใจทน และไอ้บ๊วยหน้าถั่ว

การเล่นประเภทนี้ จะใช้ร่างกายหรืออวัยวะส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย
ประกอบการเล่น เช่น กระต่ายกระแต กระต่ายขาเดียว ขอลูกสาว ภูกินหาง ชนช้าง โตด
สองขา ตีจับ ตูกตาไขลาน ตูกตาคู เตยฟาด/เตยมัด เตยเลขแปด โถนาคน เทกระจาด
นาฬิกา นานิ่งน้ำไหล ปิดตาศีตต ผลักออก ม้าโยก แม่นาคพระโขนง แมวจับหนู ยู้
รถไฟ วีรี่ข้าวสาร เสือข้ามห้วย เสือยิกวัว หมาคิดแก๊ง ไอ้บ๊วยหน้าถั่ว จะใช้ทุกส่วน
ของร่างกาย จุ่มจี ตีตนิ้ว ตตฉิตตตฉาด ตบเผียะตบพะ ตีเปิดตีไก่ มอดไก่เสื่อเด็กพระ
แมงมุม เลื่อยไม้ และสู้สี่ ใช้นิ้วมือ ข้อมือ และกล้ามเนื้อส่วนแขน ส่วนการเล่นหายใจทน ใช้

ระบบทางเดินหายใจและปอด การเล่นประเภทนี้จึงเป็นการออกกำลังกาย หรือบริหาร อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย

ประเภทที่มีการขีดเขียน หรือขุดหลุม การเล่นประเภทที่มีการขีดเขียน หรือ ขุดหลุม มีจำนวน 43 ชนิด บางชนิดอาจจะไม่ต้องขีดเขียนหรือ ขุดหลุมก็ได้ (ชนิดที่อยู่ในวงเล็บ) ได้แก่ กระจายกระแต กระจายขาเดียว ขว้างป้อม ขว้างมอ ขว้างราว ขอลูกสาว แข่งพ้อเลี้ยง แข่งรถลูกต่าย คานหาม ชนช้าง ชักกะเย่อ เชลย ชดลิ่ง เดินพริก โดด สองขา (ตำรวจจับโจร) ตีจับ ตีหลุม เตยฟาด/เตยมัด เตยเลขแปด ไถนาคน ทองโย่ง ทอยเส้น ทอยหลุม น้ำนิ่งน้ำไหล ปิดตาตีตุ้ม ผลักออก โพงพาง ม้าโยก แม่นาคพระโขนง (แมวจับหนู) ยัดเป้า ยิงเป้า ยิงราว โยมทิ้ง(รถไฟ) เรือบินจุด เรือบินปีก วิ่งสามขา (หมาติดแก๊ง) อาวร้าย อีตีด และอีตัก

การเล่นประเภทนี้ มีการกำหนดขอบเขตการเล่น เช่น มีเส้นเริ่ม และเส้นชัย เริ่มออกพร้อมกัน ใครถึงเส้นชัยก่อนชนะ หรือมีเส้นแบ่งเขตแดน มีช่องสี่เหลี่ยม หรือมีวงกลม ที่กำหนดให้เล่นภายในบริเวณนั้นๆ หากล้ำเส้นหรือเหยียบเส้นจะถือว่าตาย ต้องหยุดเล่น หรือมีหลุมเป็นศูนย์กลางการเล่น ดังนั้นการเล่นประเภทนี้นอกจากจะฝึกควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกายให้อยู่ในขอบเขต ซึ่งต้องอาศัยทักษะการเคลื่อนไหว อวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ให้สัมพันธ์กับสายตาและฝึกความแม่นยำแล้ว ยังเป็นการฝึกให้เด็กเคารพกฎเกณฑ์ ระเบียบวินัยและฝึกควบคุมตัวเองให้อยู่ในกรอบหรือบรรทัดฐานของสังคมด้วย

ประเภทที่มีคำพูดหรือบทร้องประกอบการเล่น การเล่นประเภทที่มีคำพูดหรือบทร้องประกอบการเล่นจำนวน 46 ชนิด ได้แก่ การเล่นงวงเคี้ยง กระจายกระแต กระจายขาเดียว กำทาย ขว้างมอ ขอลูกสาว ข้าวหุงเลี้ยง เข้ขึ้นบก ภูกินหาง จับแสก จุ่มจี ฉับโยง ฉั้นหุบ ฉั้นลูกหิน เชลย ตตฉัดตตฉัด ตบเผียะตบพะ ตำรวจจับโจร ตีจับ ตีหลุม เตยฟาด/เตยมัด เตยเลขแปด เทกระจาด แหกก้อยแหม่ม นายซี้ตีโจร น้ำนิ่งน้ำไหล ปิดตาตีตุ้ม โพงพาง มอญซอนผ้า มอดไก่เสื่อเด็กพระ แม่นาคพระโขนง แมงมุม แมวจับหนู โยมทิ้ง รถไฟ รีรีข้าวสาร เรือบินจุด เรือบินลูกหนู สู้สี่ หมากฉับปุก หยบบิง หุบแจแทงแจ อาเด้อร์ อาวร้าย อิน-จัน และไอ้บ๊วยหน้าถั่ว

การเล่นประเภทนี้เป็นการฝึกทักษะการใช้ภาษาที่สัมพันธ์กับจังหวะการเคลื่อนไหวอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย หรือทักษะการใช้ประสาทสัมผัส และไหวพริบในการเล่น บางชนิดใช้เพียงคำพูดสั้นๆ เพื่อเป็นสัญญาณ เริ่มเล่นหรือจบเกมหรือเอาชนะคู่ต่อสู้ได้สำเร็จก่อน เช่น การเล่นขว้างมอ เมื่อจัดกระป๋องสำเร็จจะร้องว่า มอ หรือ การเล่นเตย เมื่อวิ่งผ่านด่านๆ ลงไปแล้ววิ่งกลับขึ้นมาได้สำเร็จ จะร้องคำว่า เตย หรือเป็นคำสมมุติเพื่อให้ผู้เล่นเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง บางชนิดจะเปล่งเสียงต่อเนื่องกัน เช่น ตีจับ ตีหลุม เรือบินลูกหนู การเล่นชนิดนี้เป็นการบริหารปอด การเล่นประเภทนี้จึงเป็นการฝึกการออกกำลังกาย หรือบริหารอวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย บางชนิดใช้คำสมมุติเพื่อให้ผู้เล่นเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง เช่น กระจายกระดาษ กระจายขาเดียว นายชิตีโจร นำนิงน้ำไหล เทกระดาษ แยกก้อยแยงมือ มอดไก่เสื่อเด็กพระ และอิน-จัน บางชนิดเป็นการฝึกสนทนาโต้ตอบกัน เช่น การเล่นขอลูกสาว ลูกินหาง แม่นาคพระโขนง ข้าวหุงเลี้ยง แมวจับหนู และตำรวจจับโจร บางชนิดเป็นบทกลอนสัมผัสที่มีเนื้อหาเป็นคำถามหรือคำล้อเลียน เช่น การเล่นกำทาย เข้ขึ้นบก ตตฉิตตฉฉาด บางชนิดมีเนื้อหาเสียดสี หรือสะท้อนภาวะแวดล้อม ธรรมชาติและสังคม หรือบ่งบอกถึงบทบาทหน้าที่ของผู้คนในสังคม เช่น จัมจี ฉับโหยง วีรีข้าวสาร และมอญซ่อนผ้า

ประเภทที่สัมพันธ์กับเวลา ฤดูกาล หรือสถานที่ การเล่นประเภทที่สัมพันธ์กับ เวลา ฤดูกาล หรือสถานที่ จำนวน 27 ชนิด บางชนิดสามารถปรับเปลี่ยนตามภาวะแวดล้อมได้ (ชนิดที่อยู่ภายในวงเล็บ) ได้แก่ การเล่นงมเคี้ยว ขบลูกยาง ขว้างราว ขี่ม้าก้านกล้วย เข้ขึ้นบก ฉับโผง ฉับโหยง แฉ่ลูกหิน ตตฉิตตฉฉาด ตำรวจจับโจร แทงฝั่ง (เปิดตาตีตุต) แม่นาคพระโขนง ยู้ย เรือบก เรือบินลูกหนู (ลิงชิงบอล) (ลิงชิงหลัก) ลูกกลม ลูกหมุน ว่าวหมาเฝ้าลอยน้ำ หยบยิง(อาเตอร์) อีตีด อีตัก และไอ้บัยหน้าถั่ว

การเล่นบางชนิดสัมพันธ์กับฤดูกาลผลิดอกออกผลของพืชพันธุ์ ซึ่งเป็นอุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น การเล่นขบลูกยาง และลูกหมุน ใช้เมล็ดยางพารา การเล่นขว้างราว ใช้เมล็ดมะม่วงหิมพานต์ การเล่นเรือบินลูกหนู ใช้ผลหนู่น การเล่นฉับโผง ใช้ผลลูกพลาลา การเล่นอีตีด อีตัก ใช้เมล็ดมะขาม ส่วนการเล่นลูกกลม และว่าว ต้องเล่นในฤดูกาลที่ลมว่าวพัดผ่าน การเล่นบางชนิดต้องอาศัยฉากหรือสถานที่ ประกอบการเล่น

อาจจะเป็นปาละเมาะ กองไม้ หรือสถานที่ที่มีมุมน้ำสำหรับหลบซ่อนตัวขณะเล่น เช่น กงเคี้ยง ตำรวจจับโจร ปิดตาตีตุต หยบยิง เป็นต้น การเล่นบางชนิดต้องใช้สถานที่เล่นในทะเล หรือแม่น้ำ ลำคลอง เช่น แฉ่ลูกหิน ยู้ย แหว่งฝิ่ง หมาเนาลอยน้ำ เป็นต้น สำหรับการเปิดตาตีตุต และแม่นาคพระโขนง พ่อแม่ญาติผู้ใหญ่จะห้ามไม่ให้เล่นในเวลากลางคืนเพราะผีจะมาลักพาตัวไป ทั้งนี้เป็นอุบายวิธีพุดให้เด็กกลัวไม่กล้าเล่นในเวลากลางคืน เนื่องจากเกรงว่าเด็กอาจจะตกใจเสียขวัญ ได้รับอุบัติเหตุ หรืออันตรายจากคนหรือสัตว์ร้ายได้ การเล่นบางชนิดต้องอาศัยสถานที่ที่ปลอดภัยที่ใกล้เคียงสถานที่จริง เช่น ขี่ม้าก้านกล้วย ต้องมีสนามหรือพื้นที่สำหรับควมม้า เข้ขึ้นบก ต้องใช้สถานที่ริมแม่น้ำลำคลองหรือ ริมทะเลที่มีขอนไม้ หรือบริเวณที่มีกองไม้ หรือภายในโกดังที่มีกองข้าวสารสำหรับวิ่งขึ้นลงเป็นบกและแม่น้ำได้ ส่วนเรือบก ฉับโหยง ลิงชิงบอล ลิงชิงหลัก จะต้องเลือกสถานที่และเวลา เช่นกัน คือ เรือบกจะต้องเลือกสถานที่เล่นบนจอมปลวกหลังฝนตก ฉับโหยง ต้องเล่นบริเวณกลางแจ้ง ที่มีขอนไม้ สำหรับวางแผ่นไม้ เฉพาะวันที่ฝนไม่ตก ตดฉีดตดฉาด จะเล่นเฉพาะเวลาที่อยู่ในกลุ่มเพื่อนสนิทแล้วมีกลิ่นโชยมาเท่านั้น ส่วนลิงชิงหลัก นอกจากเลือกสถานที่เล่นบริเวณใต้ถุนบ้าน บริเวณลานบ้านลานวัด หรือบริเวณที่มีต้นไม้ หรือมีหลักปักไว้หลายต้นแล้ว เด็กซึ่งอาศัยอยู่ริมทะเลที่มีเสاب้านอยู่ในทะเลหรือมีหลักไม้สำหรับผูกเรือจะว่ายน้ำเล่นกันในทะเลโดยใช้เสاب้านหรือหลักผูกเรือเป็นหลัก สำหรับเกาะ ทำนองเดียวกันการเล่นลิงชิงบอล อาเตอร์ และปิดตาตีตุตก็สามารถปรับเปลี่ยนไปเล่นในน้ำได้

ประเภทที่มีการแข่งขัน การเล่นประเภทที่มีการแข่งขัน 98 ชนิด บางชนิดผู้เล่นอาจจะเลือกที่จะไม่แข่งขันก็ได้ 18 ชนิด (ชนิดที่อยู่ภายในวงเล็บ) ได้แก่ การเล่นกงเคี้ยง กระจ่ายกระจัด กระจ่ายขาเดียว กำทาย ขบลูกยาง ขว้างบ้อง ขว้างมอ ขว้างราว ขอลูกสาว ชายขนม ขี่ม้าก้านกล้วย ขี่ม้าหลังแดง เข้ขึ้นบก แข่งพ่อเลี้ยง แข่งรถลูกด้าย (คานหาม) งูกินหาง จุ่มจี (ฉับโผง) (แฉ่ลูกหิน) ชนสอบ ชนไก่ ชนช้าง ชักกะเยอ เชลย ชัดลิง ตัดนิ้ว (เดินพรก) โดดเชือก) โดดยาง โดดสองขา ตำรวจจับโจร ตีไก่ ตีจับ ตีเปิดตีไก่ ตีหลุม ตีกตาไขลาน ตีกตาคู่ เตยฟาด/เตยมัด เตยเลขแปด โถนาคน (ทองโย่ง) ทอยเส้น ทอยหลุม เทกระจาด แหว่งก้อยแหว่งมือ แหว่งฝิ่ง นายซี้ตีโจร นาฬิกา นำนั่งน้ำไหล ปิดตาตีตุต ปิดตา

ตีถุง เป่ากบ ผลักออก โพงพาง มอญซ่อนผ้า มอดไก่เสื่อเด็กพระ (ม้าโยก) แม่นาคพระโขนง แมวจับหนู ยัดเป้า (ยิงจรวด) ยิงบ้ำ ยิงราว ยู้ย โยนพลอง โยมทิ้ง (รถไฟ) (รถรูน) ร่อนเรือบิน วีรชีวารสาร เรือบินจุด เรือบินปีก (เรือบินลูกนุ่น) (ลากทางหมาก) ลิงชิงบอล ลิงชิงหลัก (ลูกกลม) (ลูกหมุน) (ลูกหวี) เลื่อยไม้ (ว่าว) วิ่งเปี้ยว วิ่งสามขา เสือข้ามห้วย เสือยิกวัว หมากขุม หมากจับปุก (หมาติดแก๊ง) (หมาเนาลอยน้ำ) หายใจทน หุบแจแทงแจ อาเตอร์ อาว้าย อิน-จัน อีตีด อีตัก และไอ้บ๊วยหน้าถั่ว

การเล่นประเภทที่มีการแข่งขันของเด็กกระบี่ จะมีลักษณะเช่นเดียวกับเด็กบ้านกลาง ซึ่ง วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน (2526:17) อธิบายว่า มีทั้งการเล่นที่แบ่งเป็นทีม เล่นเป็นคู่ การเล่นตัวต่อตัว และการเล่นหนึ่งคนต่อหลายคน เช่น การเล่นเป็นทีม ผู้เล่นทั้ง 2 ฝ่ายใช้ทักษะและกลยุทธ์เพื่อชัยชนะของผู้เล่นทั้งทีม เช่น การเล่น กระต่ายกระแต กระต่ายขาเดียว ขว้างป่อง ขว้างมอ แข่งพอลเลี้ยง ชนสอบ ชักกะเยอ เซลย ชัดลิง ตำรวจจับโจร ตีจับ ตีหลุม เตยฟาด/เตยมัด เตยเลขแปด เทกระจาด นาฬิกา แมวจับหนู โยนพลอง วิ่งเปี้ยว เสือข้ามห้วย เสือยิกวัว อาเตอร์ อาว้าย และอิน-จัน

เล่นเป็นคู่ ผู้เล่นจับคู่กัน แข่งขันเพื่อชัยชนะของผู้เล่นทั้งคู่ เช่น การเล่นขี่ม้าหลังแดง ชนช้าง โดดยาง โดดสองขา ไถนาคน ม้าโยก วีรชีวารสาร และวิ่งสามขา

การเล่นตัวต่อตัวผู้เล่นแต่ละคนเข้าแข่งขันเพื่อชัยชนะของตนเอง เช่น กำทาย แข่งรถลูกต่าย ชนไก่ ติดนิ้ว ตีไก่ ตีเปิดตีไก่ ตีตกตาตุ่ เดินพริก เลื่อยไม้ มอดไก่เสื่อเด็กพระ และหมากขุม

การเล่นหนึ่งคนต่อหลายคน ผู้เล่นคนเดียวต่อสู้แข่งขันเพื่อเอาชนะผู้เล่นคนอื่น ๆ อีกหลายคน เช่น การเล่นงมเคี้ยง ขบลูกยาง ขอลูกสาว ขี่ม้าก้านกล้วย เข้ข้นบก งูกินหาง จุ่มจี๋ ชายขนม โดดเชือก ตีตกตาไหลน แหงฝั่ง นายซี้ตี่โจร นำนั่งน้ำไหล ปิดตาตีตุต ปิดตาตีถุง ผลักออก โพงพาง มอญซ่อนผ้า แม่นาคพระโขนง ยัดเป้า ยิงจรวด ยู้ย โยมทิ้ง ร่อนเรือบิน เรือบินจุด เรือบินปีก ลิงชิงบอล ลิงชิงหลัก ว่าว หมากจับปุก หายใจทน หุบแจแทงแจ และไอ้บ๊วยหน้าถั่ว

ประเภทที่ไม่มีมีการแข่งขัน นอกจากการเล่น 18 ชนิด ที่ผู้เล่นอาจจะเลือกเล่นโดยไม่แข่งขันแล้ว ยังมีการเล่นที่ไม่มีมีการแข่งขัน อีกจำนวน 11 ชนิดได้แก่ การเล่นข้าว

หุงเลียง จับแสบ จับโหยง แฉ่-หุบ ตตฉัดตตฉาด ตบเผียะตบพะ แมงมุม รถทางกำ เรือบก
สูสี และหยบยง

การเล่นประเภทนี้มีทั้งการเล่นชนิดที่เล่นคนเดียวได้ เช่น การเล่นแฉ่-หุบ รถทางกำ
เรือบก ชนิดที่จับคู่เล่น 2 คน เช่น จับแสบ จับโหยง ตบเผียะตบพะ ตตฉัดตตฉาด สูสี และ
ชนิดที่เล่นรวมกันได้ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป เช่น การเล่นข้าวหุงเลียง จับโหยง ตตฉัดตตฉาด
แมงมุม รถทางกำ เรือบก และหยบยง

ประเภทที่มีการพนัน การเล่นประเภทที่มีการแข่งขัน หากมีการวางเดิมพันด้วย
วัตถุหรือเงิน จะจัดเป็นการเล่นประเภทการ พนันด้วย มีจำนวน 11 ชนิด ได้แก่ การเล่น
ขว้างราว ขบหรือกระที่บลูกยาง ทอยเส้น ทอยหลุม เป่ากบ ยิงบัว แหกก้อยแหงมือ ยิงราว
อิตีต และการเล่นอิตัก

การเล่นประเภทนี้ไม่ยุ่งยากซับซ้อนผู้เล่นสนุกสนานและตื่นเต้นกับการเฝ้ารอผล
การประลองว่าของใครแพ้-ชนะ เป็นการเล่นที่ประหยัดแต่มีข้อเสีย เพราะจะเป็นการ
เพาะนิสัยการเล่นการพนันตั้งแต่เด็ก สภาพร ศรีสังข์จ้ง (2542 : 632) สอดคล้องกับกรอบ
แนวคิดที่ว่า “การเล่นของเด็ก” ของเด็กเป็นจุดเริ่มต้นที่จะพัฒนาไปสู่ “ความจริง” ทั้งใน
เชิงบวกและเชิงลบ เนื่องจากการเล่น (Play) เป็นที่มาของเกมการแข่งขัน(Game) ที่มี
กฎเกณฑ์มีผลต่อการแพ้ชนะ และนำไปสู่การกีฬา (Sport) ซึ่งส่งผลในทางบวกต่อประชา
สังคมและมนุษยชาติทั่วโลก ในทางตรงข้ามก็เป็นที่มาของการพนัน (Gambling) เมื่อการ
แข่งขันนั้นมีเงินเป็นเดิมพัน ซึ่งส่งผลในทางลบ

ปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมที่มีผลต่อพลวัตการเล่นของเด็ก

วัฒนธรรมการเล่นที่บ้านของแต่ละท้องถิ่นจะมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวอัน
เนื่องมาจากภูมิปัญญาในการสร้างสรรค์ ประดิษฐ์คิดค้น ที่สอดคล้องกับปัจจัยด้านภาวะ
แวดล้อม ซึ่งในที่นี้เจาะจงศึกษาในมุมมองของภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและภาวะ
แวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรม ดังผลการศึกษาต่อไปนี้

ภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ สภาพภูมิศาสตร์ในพื้นที่จังหวัดกระบี่ ซึ่ง
แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ นับเป็นปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญเพราะเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิต

ความเป็นอยู่ การประกอบอาชีพ ตลอดจนชนบทรรมนิยมประเพณีบางอย่าง การเล่นของเด็กก็อยู่ภายใต้อิทธิพลของภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติ ทั้งด้านสถานที่เล่น รูปแบบการเล่น การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเล่น ดังจะเห็นได้จากชุมชนที่อยู่ริมแม่น้ำ ลำคลองหรือทะเล จะเล่นเกี่ยวกับน้ำหรือสัตว์น้ำ เช่น การเล่นน้ำนิ่งน้ำไหล เข้ซ้นบก แหว่งฝั้ง ยู้ย หมาเนาหลอยน้ำ และแฉ่ลูกหิน

การเลือกใช้วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเล่น ก็ขึ้นอยู่กับวัสดุธรรมชาติหรือวัสดุสำเร็จรูปเหลือใช้ที่หาได้ในท้องถิ่น เห็นได้จากการเล่นบางชนิดที่ใช้ผ้าหรือกระสอบ ข้าวสารประกอบการเล่น เช่น การเล่นปิดตาตีถั่ง อิน-จัน โพงพาง และขายขนม ใช้ผ้าปิดตา การเล่นวิ่งสามขา ใช้ผ้าผูกขา การเล่นมอญซ่อนผ้า วิ่งเปี้ยว ถือผ้าไว้ในมือ การเล่นหมาเนาหลอยน้ำ ใช้ผ้าโสร่ง หรือผ้าขาวม้าที่สวมใส่เป็นอุปกรณ์การเล่น การเล่นชนสอบใช้กระสอบข้าวสาร

การเล่นบางชนิด ใช้ยางวง หรือยางเส้น ประกอบการเล่น เช่น การเล่นเป่ากบ ทอยเส้น ยิงราว โดดยาง และหยบยิง

บางชนิดใช้เศษกระเบื้องหรือก้อนหิน เช่น การเล่นเรือบินปีก เรือบินจุด แฉ่ลูกหิน และหมากเก็บ บางชนิดใช้เชือกขนาดที่เหมาะสม เช่น การเล่นชักกะเย่อ กระโดดเชือก และจับแสก

บางชนิดใช้เมล็ดพืชหรือผลไม้ประเภท เมล็ดมะขาม เมล็ดทุเรียน เมล็ดยางพารา เมล็ดสวาด และผลนุ่นอ่อน เช่น การเล่นยิงบ้ำ อีตีด อีตัก ขบลูกยาง ลูกหมุน ลูกหวือ หมากขุม เรือบินลูกนุ่น บางชนิดใช้ต้นหญ้า เศษไม้ ทางมะพร้าว และทางกล้วย เช่น การเล่นตีไก่ แฉ่-หุบ แหว่งฝั้ง ตีหลุม เรือบก ชีมำก้านกล้วย ปีนก้านกล้วย และบางชนิดใช้ไม้ไผ่ ไม้ระกำ ขอนไม้ และเสา หรือหลัก เช่น การเล่นฉับโฝง รถรูน รถทางกำ ลูกกลม โยนพลอง ว่าว ทองโย่ง ลิงชิงหลัก เข้ซ้นบกและวิ่งเปี้ยว

บางชนิดใช้เหรียญสตางค์ เช่น การเล่นแทงก้อยแทงมือ ทอยหลุม การเล่นบางชนิดใช้ถังน้ำ ปิบน้ำมันก้าด หรือ หม้อดิน และเปลี่ยนชื่อไปตามวัสดุ เช่น การเล่นปิดตาตีถั่ง ปิดตาตีปิบ และปิดตาตีหม้อ การเล่นบางชนิดใช้วัสดุเหลือใช้ หรือวัสดุที่เหมาะสมที่หาได้ในบริเวณใกล้เคียง เช่น กระป๋องนม กะลามะพร้าว หม้อข้าวหม้อแกง เปลือกหอย หลอดด้าย

กระดาษ ฝาน้ำอัดลม และวัสดุใกล้ตัว เช่น การเล่นเกมเคี้ยว ขว้างมอ ขำวหุงเลียง แข่งรถลูกต้าย เดินพรก ยิงจรวด ร่อนเรือบิน ลูกหวือ กำทาย และโยมทิ้ง

นอกจากนั้นยังมีการนำการเล่นชนิดเดียวกันมาดัดแปลงเล่นตามภาวะแวดล้อมธรรมชาติ เช่น การเล่นเกมอโต้ร์ ลิงชิงบอล ลิงชิงหลัก หรือหมาชิงเสาปกติจะเล่นบนบก แต่บางชุมชนที่อยู่ใกล้ทะเลหรือแม่น้ำดัดแปลงข้างต้น (ทศพร กุลสถาพร : ผู้ให้ข้อมูล)

ด้วยปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมของสถานที่เล่นที่แตกต่างกันไปตามลักษณะทางภูมิศาสตร์และทางนิเวศวิทยาของชุมชนเช่นนี้ นักวิชาการที่สนใจการเล่นบางคนจึงพยายามศึกษาว่าภาวะแวดล้อม แต่ละประเภทมีผลต่อพฤติกรรมการเล่นอย่างไร ขณะที่นักมานุษยวิทยานิเวศวิทยา เช่น แฮริส (Harris) สจิวต (Steward) และเป็นเนท (Bennett) ได้ให้ความสนใจกับอิทธิพลของ ภาวะแวดล้อมที่สัมพันธ์กับมนุษย์และสิ่งมีชีวิตทั้งมนุษย์กับสังคม กับพืช และกับสัตว์ ที่ต่างใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิต และส่งผลต่อการคงอยู่ ความต้องการหรือความจำเป็นที่ต้องเปลี่ยนแปลง (วรรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. 2531 : 165)

ภาวะแวดล้อมทางสังคม

จากร่องรอยหลักฐานที่บ่งบอกว่าเมืองกระบี่ในอดีตประกอบด้วยประชากรหลายกลุ่มชาติพันธุ์ ทายอดกันเข้ามาจับจองพื้นที่อยู่อาศัย ประมาณ 500-200 ปีมาแล้ว ได้แก่ กลุ่มชาวเล ชาวจีน ชาวมุสลิม และชาวไทย การเล่นพื้นบ้านของเด็กกระบี่ดั้งเดิมส่วนหนึ่งจึงติดตัวมากับผู้คนเหล่านั้นแล้วถ่ายทอดสืบต่อกันมา บ้างก็นำการเล่นมาปรับเปลี่ยนให้เข้ากับภาวะแวดล้อมที่เป็นอยู่ บ้างก็มีการประดิษฐ์คิดค้นอุปกรณ์และการเล่นขึ้นมา ใหม่ บ้างก็แพร่กระจายเข้ามาภายหลัง

ทั้งนี้โครงสร้างทางสังคมของจังหวัดกระบี่ในอดีต ซึ่งเป็นเมืองเล็กๆ มีลักษณะเป็นสังคมเครือญาติ ผู้คนในชุมชนเดียวกันและชุมชนใกล้เคียงจะรู้จักกันหมดทุกครอบครัว สมาชิกในครอบครัวที่อยู่ในวัยเดียวกันจะเป็นเพื่อนเล่น เพื่อนคุย เพื่อนเที่ยว บางคู่พ่อแม่ทั้งสองฝ่ายตกลงให้เป็นเกลอกัน เพื่อสร้างความผูกพัน ให้ดูแลซึ่งกันและกันมากกว่าความเป็นเพื่อน ดังนั้นการเล่นของเด็กในแต่ละชุมชนแม้จะมีการแข่งขันเพื่อเอาชนะกัน แต่ก็เป็นไปเพื่อความสนุกสนาน มีการยึดหยุ่นให้กัน ต่อมา เมื่อมีพระราชบัญญัติการ

ประถมศึกษาภาคบังคับ ซึ่งเด็กจะต้องเข้าเรียนในโรงเรียน เด็กกระบี่ก็ได้เรียนรู้การเล่นใหม่ๆ จากตำราที่ครูนำเข้ามาสอน หรือจากเพื่อนต่างถิ่นที่เข้ามาเรียนในโรงเรียน เนื่องจากการย้ายถิ่นยังคงมีมาอย่างต่อเนื่อง การเล่นของเด็กกระบี่ส่วนหนึ่งจึงคล้ายกับการเล่นของเด็กในจังหวัดทางภาคใต้ทั่วไป และภาคอื่นๆ ของไทย

จากการที่ในอดีตการคมนาคมไม่สะดวก เด็กไม่มีโอกาสเดินทางไปเที่ยวต่างถิ่นไกลๆ สถานบันเทิงในแต่ละชุมชนจะมีเฉพาะโรงภาพยนตร์เล็กๆ เรียกกันว่า “วิกหนัง” หรือมีเฉพาะลานโล่งสำหรับฉายหนังกลางแปลง หรือ “หนังชายยา” ซึ่งเป็นแหล่งที่เด็กสนใจเลือกเป็นสถานที่เล่นกัน ดังเช่น ในตัวเมืองกระบี่ หากมีหนังฉายในวิกหนัง หรือมีหนังกลางแปลง เด็กๆ ก็จะนัดกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนหรือกลุ่มเพื่อนบ้านไปเล่นกัน ลานเล่นหน้าวิกหนังหรือลานฉายหนังกลางแปลงหน้าศาลากลางจึงเป็นศูนย์รวมผู้เล่นจากหลายกลุ่ม ต่างกลุ่มต่างเล่นบ้าง หรือหากสมาชิกบางคนรู้จักกันก็มารวมกันบ้าง เป็นโอกาสที่จะได้รู้จักเพื่อนใหม่

นอกจากกลุ่มวิกหนังแล้ว ในตัวเมืองกระบี่ยังมีกลุ่มสะพานปลา กลุ่มสะพานเจ้าฟ้า (หน้าด่านศุลกากร) กลุ่มตลาดสด กลุ่มเพื่อนในโรงเรียน เป็นต้น(เอกชัย ปรียวาณิชย์ : ผู้สัมภาษณ์) ส่วนเด็กๆ ที่อยู่ชุมชนตามอำเภอ หรือตำบลก็จะรวมกลุ่มเพื่อนตามเขตพื้นที่ที่อยู่อาศัย เพื่อนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงกันจะรวมกลุ่มเล่นด้วยกัน โดยเลือกสถานที่เล่น ตามลานวัด มัสยิด สนามภายในโรงเรียน ทุ่งนา ป่าละเมาะ ริมแม่น้ำลำคลอง หรือชายฝั่งทะเล

ภาวะแวดล้อมทางสังคม ยังส่งผลต่อการเล่นของเด็ก เช่น ในยุคสมัยนั้นกระบี่และชุมชนทางภาคใต้ ผู้คนอยู่กันอย่างแน่นแฟ้น มีโจรสลัดชุม เด็กๆ ที่ถูกลักลอบอยู่ในชุมชนจะเล่นเลียนแบบพฤติกรรมผู้ใหญ่ เช่น การเล่นนายซัดโจรและตำรวจจับโจร เป็นต้น

การเล่นแต่ละชนิด ผู้เล่นจะผลัดกันเป็น “คนเป็น” ซึ่งอาจจะเป็นผู้เล่นก่อน ผู้กระทำ ผู้ไล่ล่า หรือฝ่ายรุก และที่เหลือเป็นฝ่ายรอ ฝ่ายถูกกระทำ ถูกล่า หรือเป็นฝ่ายรับ จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้เล่นได้ฝึกประสบการณ์การใช้ชีวิตในสังคม และรู้จักปฏิบัติตนตามบทบาทหน้าที่และสถานภาพที่ตนเป็นอยู่ รู้จักการรอคอย ฝึกความอดทน และรู้จักทางหนีทีไล่ รู้จักแพ้ชนะ ลักษณะการเล่นเช่นนี้สอดคล้องกับทัศนะของ อีริกสัน

(Erikson) ที่ว่า การเล่นของเด็กๆ เป็นเครื่องสะท้อนถึงโครงสร้างของแต่ละสังคมเป็นอย่างดี เพราะสิ่งที่เด็กสมมุติขึ้นมาเล่นนั้นจำลองมาจากชีวิตจริงของสังคมนั้น อีกทั้งเด็กอาจจะพบกับความพ่ายแพ้ ขมขื่น และคับข้องใจเหมือนประสบการณ์ในชีวิตจริงด้วย (พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุศย์. 2553: 95)

ในระหว่างการเล่นผู้เล่นในกลุ่มทุกคนจะมีโอกาสได้แสดงตัวตนและศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ตามบทบาทสมมุติของการเล่นแต่ละประเภท และยังได้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมร่วมกัน การเล่นบางชนิดที่แบ่งเป็นสองฝ่าย ผู้เล่นฝ่ายเดียวกันยังได้สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดมากขึ้นอีกระดับหนึ่ง ด้วยการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และร่วมมือกันต่อสู้เพื่อเอาชนะฝ่ายตรงกันข้าม ผู้เล่นคนใดมีความสามารถ มีทักษะในการเล่น มีภาวะผู้นำสูง สามารถช่วยเหลือเพื่อน หรือมีบทบาทในการนำชัยชนะมาให้ฝ่ายตนเองได้มาก ซึ่งอาจจะเป็นรุ่นพี่ที่มีอายุมากกว่า ตัวโต มีร่างกายแข็งแรง สามารถแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ จะเป็นที่ยอมรับของกลุ่มเป็นพิเศษในฐานะผู้นำ ขณะเดียวกันสมาชิกที่เสียอกก็จะเป็นผู้ตาม ภาวะผู้นำที่เด็กแสดงออกในขณะที่เล่น และการแสดงตนให้เป็นที่ยอมรับทางสังคมดังกล่าวสอดคล้องกับทฤษฎีการแสดงออกแห่งตน (The Self Expression Theory) ของเอลเมอร์ มิทเชล และเบอร์นาร์ด เมสัน (Elmer Mitchell & Bernard Mason) ที่มองว่าการเล่นเป็นธรรมชาติของเด็กทุกคนที่แสดงออกเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะและที่ความต้องการที่สุดคือต้องการประสบการณ์ใหม่ ต้องการมีส่วนร่วมในกลุ่ม ต้องการความมั่นคงปลอดภัยและต้องการการยกย่องชมเชย ทฤษฎีนี้จึงถือว่าเป็นทฤษฎีเชิงบำบัดด้วย (จิรภรณ์ ศิริประเสริฐ. 2540 : 7-10)

ภาวะแวดล้อมทางวัฒนธรรม แม้จังหวัดกระบี่จะมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ มีความแตกต่างด้านศาสนา ความเชื่อ แต่สำหรับเด็กแล้วอิทธิพลเหล่านี้ไม่ได้เป็นอุปสรรคที่จะทำให้มีการแบ่งแยกกลุ่มการเล่น เด็กจะแบ่งกลุ่มการเล่นตามภาวะแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ หรือตามกลุ่มบ้านใกล้เคียงมากกว่า

เนื้อหาจากคำพูด หรือคำร้องประกอบการเล่นบางชนิดมีการสอดแทรกประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม และคติสอนใจไว้ด้วย เช่น บทสนทนา ในการเล่นขอลูกสาวเป็นการเลียนแบบ

ชีวิตจริงที่ผู้ชายต้องการไปเทียบเคียง เพื่อขอลูกสาวชาวบ้าน โดยเริ่มด้วยการทำที่ไปขอ น้ำดื่มแล้วจึงเอ่ยปากขอลูกสาว (กลืน คงเหมือนเพชร : ผู้สัมภาษณ์)

คำร้องในการเล่นจุ่มจี ที่ว่า “จุ่มจีจุ่มบวช พาลูกไปบวชถึงวัดถึงวา พอสิ๊กออกมา ตึกตาฟุงป่อง ทำท่าไหว้ก้ง ฟุงป่องตาเหล่ ทำท่าไหว้เข้ เข้บ ไซ้ขาด ทำท่าไหว้ถาด ถาดพลัดใส่หัว ทำท่าไหว้ผัว ผัวฉัดพลัดคลอง” (บุญช่วย ฮ่อบุตร : ผู้สัมภาษณ์) แสดงถึง ค่านิยมของชาวไทยพุทธ ที่ต้องการให้ลูกชายบวชก่อนแต่งงาน ดังคำกล่าวที่ว่า “บวชก่อน เบียด” แต่ผู้ชายบางคน “เบียดก่อนบวช” ดังเนื้อหาของบทนี้ เมื่อผู้ชายไปบวช สิ๊กออกมา พบว่าภรรยาตั้งครมร์ คำร้องนี้เด็กในชุมชนจะร้องซ้ำๆ จนจำได้ขึ้นใจ และตระหนักรู้ว่าการ คบขู้ผู้ชายในสังคมไทย เป็นค่านิยมที่ไม่พึงประสงค์ เพราะหลังจากนั้นผู้หญิงคนนั้นทำ อะไรผิดพลาดไปหมด แล้วจบด้วยการถูกสามีปฏิเสธและเตะตกคลองไป

ที่น่าสนใจคือ คำร้องดังกล่าว แสดงถึงการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ในจังหวัดกระบี่ เนื่องจากพบว่า นิยมเล่นกันในกลุ่มเด็กชาวไทยมุสลิม อำเภอเหนือ คลอง อำเภอคลองท่อม และอำเภออ่าวลึก แต่เนื้อหาในคำร้อง เกี่ยวข้องกับประเพณีการ อุปสมบทของชาวไทยพุทธ และการไหว้ก้งของชาวจีน ต่างกับการเล่นจุ่มจีของเด็กชาวไทยมุสลิมจังหวัดสตูล ที่มีเนื้อร้องใกล้เคียงกับการเล่นหุบแจแหวงแจของเด็กกระบี่ แต่มีการปรับเปลี่ยนบทไปใช้ชื่อคนและคำเรียกญาติแบบชาวไทยมุสลิม ดังเช่น “จุ่มจีจุ่มปุด จุ่ม แม่ศรีพุด จุ่มแม่ปอหรา พุทธราสูหมัน มาหมาดยิกทัน สูหมันซัดหมา” (สู หมายถึงลุง) (พิชญาตา ปานขวัญ : ผู้สัมภาษณ์) ในตอนจบของบทนี้ “สูหมันซัดหมา” หรือขว้างหมา เนื่องจากวัฒนธรรมของชาวมุสลิมมีข้อห้ามในการสัมผัสตัวสุนัข เมื่อสุนัขเข้าใกล้จึงใช้ไม้ หรือวัตถุใกล้ตัวขว้างให้หนีไปไกลตัว

อย่างไรก็ตามในจังหวัดกระบี่ก็มีบ้างที่เด็กต่างกลุ่มชาติพันธุ์ ใช้ภาษาต่างกันในการเล่นชนิดเดียวกัน เช่น การเสี่ยงทายก่อนการเล่นเพื่อหาฝ่ายที่เริ่มเล่นก่อนหรือ เลือก “ฝ่ายเป็น” หรือ “ผู้เป็น” ในกลุ่มเด็กไทยเชื้อสายจีนจะมีคำร้องว่า โอย-อ้าย-ป๋าย-แป๊ะ ในกลุ่มเด็กไทยมุสลิมจะมีคำร้องว่า ตา ลา ตี ต่ำ ปง (หมายถึงดอกบัวบาน) ในกลุ่มเด็กไทยพุทธจะร้องว่า คำว่าหงาย หรือคำว่าตายหงายเป็น หรือโอน้อยออกและฉูฉี่ แต่วิธีการเหมือนกัน คือ เมื่อจบคำร้องทุกคนจะต้องแบมือคว่ำ หรือหงายพร้อมๆ กัน ฝ่ายที่

น้อยกว่าออก จนกระทั่งเหลือ 2 คน จึงเปลี่ยนไปเล่น วัน ตู สัม (หนึ่ง สอง สาม) หรือการเล่นอีจุดในช่วงปิดตาเดินตามช่องเล่น ในกลุ่มเด็กไทยเชื้อสายจีนจะมีคำถามว่า “อู-โป” (ภาษาจีน) ขณะที่กลุ่มเด็กไทยมุสลิมจะมีคำถามว่า “มิด-รอ” (ประสิทธิ์ สัตย์จิตร : ผู้สัมภาษณ์)

มีการเล่นอีกชนิดหนึ่ง ที่แสดงถึงการผสมผสานทางวัฒนธรรมของชาวจังหวัดกระบี่และจังหวัดใกล้เคียง ได้แก่ การเล่นอ่าววาย ของเด็กทุกกลุ่มชาติพันธุ์ มีอยู่ 7 ท่า ชื่อเรียกแต่ละท่าเป็นภาษามลายู มีความหมายเชื่อมโยงกับลักษณะท่าทางการเล่น ก่อนตีบอลแต่ละท่า ผู้ตีจะต้องร้องบอกท่า ฝ่ายผู้รับจะต้องขานรับว่า อี ตามลำดับท่า ได้แก่ อ่าววาย หมายถึง เริ่ม หรือท่าแรก ซีลา (Si Lah) หมายถึง เชิญ หรือยกขึ้น ท่าเล่นใช้มือข้างเดียวยกบอลโยนขึ้นแล้วตีไปทางผู้รับ ดร่วหลา (Duwa Lah) ทำนั้นหันหน้าให้ผู้รับใช้สองมือ (ดร่ว หรือ ตูอว แปลว่า สอง) มือข้างหนึ่งโยนบอล มืออีกข้างหนึ่งตีไปข้างหน้า ต่าโป๊ะ (Tumpoh) แปลว่า ตบ ทำนั้นโยนบอลขึ้นแล้วตบมือก่อนตีบอล อีกาด หรืออีกัต หรือ อิกัน (Ikan) แปลว่า ปลา ทำนั้นมือข้างหนึ่งไขว้ไปด้านหลังเหมือนหางปลาอีกข้างโยนและตีบอล กังกาง (Gang Gang) หมายถึง ทำยื่นกางขาทั้งสองข้าง ยกขาข้างหนึ่งขึ้นโยนบอลลอดใต้ขานั้น แล้วดึงมือกลับมาตีบอล ซัมปะ หรือเซปัก (Sepak) เป็นท่าที่ใช้เท้าเตะบอล แต่ละท่าจะต้องเล่นซ้ำ 3 ครั้ง โดยเติมคำว่า ตู (ซาตู แปลว่า หนึ่ง) และคำว่า ดร่ว (ตูอว แปลว่า สอง) หลังคำเรียกท่านั้นๆ เช่น อ่าววาย อ่าววายตู อ่าววายดร่ว และซีลาตู ซีลาตูดร่ว จนครบทั้ง 7 ท่า (เกิดศักดิ์ ลีมีตระกูล, Khor Ai Sim : ผู้ให้ข้อมูล)

สำหรับคำร้องประกอบการเล่น “ไอโป้ยหน้าถั่วย” แสดงถึงวัฒนธรรมด้านการกินของชาวชนบท ที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม ซึ่งในอดีตจะมีการปลูกพืชผักผลไม้ และเลี้ยงไก่ ไ่วบริเวณลานบ้าน และนิยม ทิ้งขยะหรือวัสดุเหลือใช้ซึ่งย่อยสลายได้ไว้โคนต้นไม้ ดังคำถามของผู้เล่นที่ว่า ไอโป้ยหน้าถั่วยกินข้าวกับไหร คำตอบ : กินข้าวกับไข่ คำถาม: เปลือกทุ่ม (ทิ้ง) ไหน คำตอบ: เปลือกทุ่มโคนต้นกล้วย แล้วนำเข้าสู่การเล่นด้วยประโยคที่ว่า: ไอโป้ยหน้าถั่วยยิก (ใส่) ฎูให้ทัน (ตริก ปลอดภัย: ผู้สัมภาษณ์)

ส่วนคำร้องประกอบการเล่นฉบับโยียง หรือกระดานหก วัตถุประสงค์เบื้องต้น เป็นการร้องเพื่อกำกับ จังหวะกระดกขึ้น-ลง ของปลายฉบับโยียงทั้ง 2 ข้าง แต่ด้วยลักษณะ

ท่าทางการเล่น ทำให้มีการแต่งเนื้อร้องภาษาปักษ์ใต้ที่มีความหมายสองแง่สามง่าม อันสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมชาวใต้ ที่มักจะนำเรื่องเพศมาเล่นตลก ทั้งในชีวิตประจำวัน และในการแสดงพื้นบ้าน สำหรับสำนวนที่ใช้ร้องเล่นในจังหวัดกระบี่ที่ว่า “ฉับโหยงไปโยงไม้แก้ว ฟ้อห้ามแล้วอย่าเล่นฉับโหยง” (ธนพร จุลโบล : ผู้สัมภาษณ์) เนื้อร้องไม่โจ่งแจ้งมากนัก ทำให้เข้าใจว่าลูกสาวอาจจะเกิดอุบัติเหตุบาดเจ็บจากการเล่น ฟ้อจึงตำหนิว่าฟ้อห้ามแล้วอย่าไปเล่น ฉับโหยง แต่โดยนัยยะแล้วลูกสาวอาจจะไปมีเพศความสัมพันธ์กับเพื่อนชายแล้วถูกทอดทิ้ง หรือตั้งครุภรรยา จึงถูกดุด่าว่า “ฟ้อห้ามแล้วอย่าเล่นฉับโหยง” มากกว่าห้ามไม่ให้ลูกเล่นฉับโหยงจริงๆ คำว่า “ฉับโหยง” บางชุมชนหรือบางจังหวัดเรียกว่า หยับโหยง เช่นสำนวนที่ว่า “หยับโหยง กระโทงข้าวไร่ ผัวเล่นไฟ เมียเล่นหยับโหยง” (ตริก ปลอดภัย : ผู้สัมภาษณ์) เปรียบเปรยถึงครอบครัวที่มีพฤติกรรมไม่ดีสามีเอาแต่เล่นไฟ ฝ่ายภรรยาเล่นหยับโหยง (กระดานหก) มีนัยยะถึง การเล่นซู้ หรือมีเพศสัมพันธ์กับผู้ชายอื่น นอกจากนั้นยังพบคำร้องหลายสำนวนจากหลายจังหวัดทางภาคใต้ ที่มีเนื้อหาสองแง่สามง่ามโจ่งแจ้งกว่าของกระบี่ ดังที่จूरิรัตน์ บัวแก้วและอุดม หนูทอง (2542 : 8426) บันทึกไว้ว่า “หยับโหยง กระโทงไม้เรียว ผัวเล่นเบี้ย เมียเล่นหยับโหยง” หรือ “หยับโหยง มาโตงไม้ไผ่ ผัวขี่ไหล เมียขี่เส็ด ผัวเห็นเบ็ด เมียเห็นไซ่” หรือ “หยับโหยง โยงแม่หม้าย ผัวเล่นไฟ เมียเล่นปอ ผัวลอกอ เมียลูกเขี” หรือ “หยับโหยง โยงไม้ไผ่ ผัวเล่นไซ่ เมียเล่นซี่ ผัวจับหัวปลี เมียจับนกเขา” หรือ “หยับโหยงโก้งโค้งล้างซี่ ล้างไม้ดีซี่ดูดีใส่หน้า” ในตำบลโคกยาง จังหวัดกระบี่ ยังมีการเล่นชนิดหนึ่งที่มีคำร้องใกล้เคียงกับการเล่นฉับโหยง ได้แก่การเล่นสูสี่ ซึ่งผู้เล่นสองคนนั่งหันหน้าเข้าหากันสองมือหนึ่งจับแขนตัวเองอีกมือจับแขนซึ่งกันและกันเหมือนการเล่นคานหาม แต่ผู้เล่นสลับกันหมุนแขนวนไปทางเดียวกัน คล้ายการสีข้าว ตามจังหวะของคำร้องที่ว่า “สูสี่ สีข้าวไร่ ผัวเล่นไฟ เมียเล่นปอ แล้วหลบ(กลับ) มาเล่นสูสี่” (ตริก ปลอดภัย : ผู้สัมภาษณ์) โดยนัยยะเป็นการพาดพิงพฤติกรรมของคู่สามีภรรยาบางคู่ที่ไม่ทำงานตื่นเช้าขึ้นมาต่างออกไปเล่นการพนัน ตกกลางคืนหลบ(กลับ) มาบ้านก็จะเล่นสูสี่ หรือมีเพศความสัมพันธ์กัน ความหมายโดยรวมเป็นการประชดประชันถึงครอบครัวที่หมกมุ่นในการพนันและกามารมณ์ การสอดแทรกคำร้องประกอบการเล่นของเด็กเช่นนี้จึงมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นคติสอนใจ และต้องการ

ปลูกฝังค่านิยมให้เด็กตระหนักว่าพฤติกรรมดังกล่าวว่าเป็นสิ่งที่ไม่ดีไม่ควรนำไปเป็นเยี่ยงอย่าง

การเล่นของเด็กกระเปาะบางชนิด เป็นการเล่นที่แพร่กระจายมาจากภาคอื่นทั้งรูปแบบการเล่นและ คำร้อง เช่น การเล่นมอญซ่อนผ้าและการเล่นงูกินหาง แต่เด็กร้องและเล่นซ้ำๆ ก็ยังสามารถจดจำคำร้องได้

ที่น่าสนใจคือ การเล่นงูกินหาง นอกจากเด็กได้ฝึกเล่นคำสัมผัส อันเป็นพื้นฐานการใช้ภาษาไทยในการประพันธ์หรือยกรองแล้ว ผู้เล่นยังได้เล่นบทบาทสมมุติเป็นแมงป่อง และลูกงู แมงป่องจะคอยปกป้องไม่ให้พองกินลูกงู พฤติกรรมของแมงป่องบ่งบอกถึงความเป็นเพศแม่ ซึ่งแม้จะเป็นสัตว์แต่ก็หวงและปกป้องลูกไม่ให้ใครมา ทำร้าย ส่วนพฤติกรรมของพอง อาจจะเป็นสัญลักษณ์ของสัตว์เพศผู้บางชนิดที่ทำร้ายแม่แต่ลูกของตนเอง เพราะไม่มีความผูกพันเหมือนเพศแม่ที่ต้องเลี้ยงดูลูก เมื่อลูกงูถูกจับตัวได้จะมีคำถามว่า “จะอยู่กับพ่อหรืออยู่ กับแม่” และมีคำตอบว่า “อยู่กับพ่อก็คือเสียชีวิต” หรือ “อยู่กับแม่ลอยแพไปเลย” แม้จะเป็นการเล่นคำเพื่อให้คล้องจอง แต่คำถามและคำตอบดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงค่านิยมของสังคมชนบทในอดีต หากพ่อแม่แยกทางกันลูกๆ มักจะถูกตั้งคำถามที่เจ้าตัวไม่อยากจะตอบว่า “จะอยู่กับพ่อหรืออยู่กับแม่” ซึ่งในที่สุดเด็กมักจะเลือกอยู่กับแม่ เพราะมั่นใจว่าจะปลอดภัยและมีโอกาสรอดมากกว่าอยู่กับพ่อ แม้จะไม่ได้รับการดูแลเอาใจใส่เท่าที่ควร ดังสำนวนที่เปรียบเทียบกับว่า “ขาดพ่อเหมือนถ่อหัก ขาดแม่เหมือนแพแตก” ในความหมายที่ วรณี วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน (2529 : 26-44) อธิบายว่า ขาดพ่อแม่ถ่อจะหัก แต่แพยังลอยตามน้ำไปได้ แต่ถ้าขาดแม่เปรียบเสมือนแพแตกลูกๆ จะพากันจมน้ำตาย

นอกจากนั้น คำร้องและบทสนทนาประกอบการเล่นของเด็กก็ยังแสดงถึงค่านิยมของชาวใต้ในอดีตที่เป็นเจ้าบพเจ้ากลอน อีกทั้งยังนำบทกลอนแฝงอารมณ์ขันมาใช้ในการเล่นเพื่อผ่อนคลายความเครียดด้วย เช่น บทกลอนประกอบการเล่น “ตดฉืดตดฉาด” ที่ว่า “ตดฉืดตดฉาด ผ่าร้ายใส่ขาด ใครยืมใครหัวคนนั้นแหล่ตด” (นิวัฒน์ วัฒนยมนาพร : ผู้สัมภาษณ์) คำร้องในภาคใต้บางจังหวัด เลียนเสียงธรรมชาติและพฤติกรรมของสัตว์หรือนำเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของผู้คนในชุมชนมาล้อเลียน ดังที่ อุดม หนูทอง (2542 : 2460)

การเล่น มอตกไก่เสื่อเด็กพระ สะท้อนภาพวิถีจักรของสังคมชนบทในอดีตที่อยู่ร่วมกันอย่างกลมกลืนระหว่างคนกับสัตว์ ระหว่างคนกับภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม ดังจะเห็นว่าบริเวณวัดทั่วไปจะมีพระ มีเด็กวัด มีศาลาการเปรียญและกุฏิพระที่สร้างด้วยไม้หลังเก่าๆ ถูกมอดกัดกิน มีไก่คอยคุ้ยเขี่ยหาอาหาร ป่าละเมาะรอบๆ วัดและชุมชน เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า บางวันจะมีเสื่อหิวออกมากัดกินไก่ชาวบ้านและทำร้ายผู้คน การเล่นชนิดนี้ เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของบรรดาสิ่งที่พบเห็นในภาวะ แวดล้อม ดังกล่าว โดยวางกติกาแพชนะไว้ตามสภาพที่เหมาะสม เช่น ไก่จิกมอด ไก่กินข้าวพระ มอดไชหู เสื่อ มอดกัดจีวรพระ เสื่อกินไก่ เสื่อขบ(กัด)เด็ก เด็กยิก(ไล่)ไก่ เด็กไชรูมอด พระตีเด็ก และพระขี่หลังเสื่อ ทั้งนี้ นอกจากพระสามารถขี่หลังเสื่อด้วยบุญบารมีตามความเชื่อทางพุทธศาสนาแล้ว ในการกำหนด สถานภาพของมอด ไก่ เสื่อ เด็ก และพระ โดยใช้นิ้วมือเป็นสัญลักษณ์ นิ้วหัวแม่มือซึ่งใหญ่ที่สุดใช้แทนพระ ที่ถูกกำหนดอยู่ในสถานภาพสูงสุด นิ้วชี้ใช้แทนเด็ก ที่มีสถานภาพรองลงมา นิ้วกลางใช้แทนเสื่อที่มีสถานภาพกลางๆ ถัดมานี้วางใช้แทนไก่และนิ้วก้อยซึ่งเล็กที่สุดใช้แทนมอดที่มีสถานภาพต่ำที่สุด (วิจิตร ตันติทวิวรกุล : ผู้สัมภาษณ์)

ค่านิยมและบรรทัดฐานทางสังคมเป็นตัวชี้้นำการเล่นของเด็กด้วย เช่น การเล่น นาย-ชี-ตี-โจร บ่งบอกถึงการแบ่งคนในสังคมเป็น 2 ฝ่ายคือฝ่ายธรรมกับฝ่ายอธรรม โดยทั่วไปเด็กที่เล่นต่างต้องการให้ตัวเองจับฉลากได้ใบที่เขียนว่า “นาย” หรือ “ตี” เพื่อจะได้เป็นผู้สั่ง หรือผู้ลงโทษ “โจร” ไม่มีใครอยากได้คำว่า “โจร” ซึ่งเป็นผู้ถูกลงโทษ หรือคำว่า “ชี” เพราะหากชีผิดตัวจะถูกลงโทษแทน ซึ่งในชีวิตจริงผู้ที่ชี้ไม่ว่าจะชี้ถูกหรือผิดก็จะมีภัยแก่ตัวเองทั้งนั้น ทำนองเดียวกัน การเล่นตำรวจจับโจรเด็กส่วนใหญ่อยากเป็นฝ่ายตำรวจซึ่งเป็นฝ่ายชนะ แต่พบว่าการเล่นของเด็กในหมู่บ้านโจร ฝ่ายโจรกลับถูกกำหนดให้เป็นฝ่ายชนะ (สินธร ปลอดภัย : ผู้สัมภาษณ์)

พลวัตการเล่นของเด็กกระบี่

การเล่นของเด็กเริ่มต้นภายในครอบครัวเมื่อเด็กเริ่มหยิบจับของเล่นได้ และมีพัฒนาการสืบเนื่องต่อมาจนกระทั่งฝึกพูด ฝึกเดิน ก่อนที่จะเติบโตพอที่จะออกไปเล่นกับ

เพื่อนนอกบ้านได้ หรือบางครั้งครวที่มีลูกคนเดียวไม่มีเพื่อนเล่น พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่ หรือปู่ย่าตายาย ก็จะต้องสวมบทบาทเป็นเพื่อน สอนให้เล่น และประดิษฐ์ของเล่นให้ตามพัฒนาการของเด็ก โตขึ้นพอที่จะออกไปเล่นกับเพื่อนได้ก็จะรวมกลุ่มเล่นกันในหมู่เครือญาติหรือเพื่อนบ้านใกล้เคียง หรือหากอยู่ในครอบครัวที่มีพี่น้องหลายคนพ่อแม่ไม่ให้ออกไปเล่นนอกบ้าน เพราะต้องช่วยพ่อแม่เลี้ยงน้อง จำเป็นต้องเล่นกันในกลุ่มพี่ๆ น้องๆ ก็จะสอนให้น้องเล่นประเภทต่างๆ เช่น การเล่นแมงมุม จั๊มจั๊ จับแสก ตบเผียะตบพะ ข้าว หุงเสียง กำทาย คานหาม และเข้เข้นบก หรือประดิษฐ์ของเล่นให้น้องเล่น สอนให้น้องพับจรวด พับเรือบินเล่นกัน บางครั้งหากพี่อยากจะทำอะไรก็ให้น้องทำตามไปเล่นด้วย จึงเกิดรูปแบบการเล่นบางชนิดที่มีการอนุโลมหรือผ่อนปรนให้เด็กที่อ่อนแอกว่าได้รับสิทธิพิเศษในกระบวนการเล่น เช่น การเล่นยู้ย จะอนุโลมให้เด็กที่อ่อนแอที่สุดคือ ว่ายน้ำไม่เก่ง หรือร่างกายไม่แข็งแรงพอที่จะว่ายน้ำได้จับผู้เล่นคนอื่นได้ ได้รับเลือกเป็น "หัวแก้วหัวแหวน" หรือเป็นคนพิเศษ ที่ผู้เล่นคนอื่น ๆ จะต้องให้การช่วยเหลือด้วยการอนุญาตให้ไปแตะตัวของผู้เล่นคนใดก็ได้ เพื่อให้ช่วยเล่นเป็น "คนเป็น" แทน (บันลือฤทธิ์ นาคะ : ผู้ให้ข้อมูล) หรือการเล่นขี่ม้าหลังแดงและการเล่นชนช้างก็จะให้น้องหรือผู้เล่นที่ตัวเล็กกว่าขี่หลังคนตัวโตกว่า (วิมล นันททอง: ผู้ให้ข้อมูล) หรือหากมีการลงโทษ ก็จะแก้ลงทำเบาๆ หรือแก้ลงเล่นแพ้บ้าง ต่อให้บ้าง เช่น การเล่นนายซี้ตีโจร ตีเบ็ดตีไก่ มอดไก่เสียดีกพระ และตีดนิ้ว ดังนั้นการสืบทอดวัฒนธรรมการเล่นจึงมีการสืบทอดทั้งจากเครือญาติภายในครอบครัว คือจากพ่อแม่ ญาติพี่น้องหรือปู่ย่าตายายสู่ลูกหลาน จากพี่หรือญาติผู้ใหญ่ พี่น้องๆ และจากกลุ่มเพื่อนๆ ในชุมชน

การเล่นหลายชนิดไม่เคยปรากฏในกลุ่มการเล่นของเด็กในกระบี่มาก่อน แต่เมื่อมีการศึกษาภาคบังคับ เด็กเข้าเรียนในระบบโรงเรียน ครูจะสอนให้เล่น จึงมีการสืบทอดจากครูสู่นักเรียน จากรุ่นพี่สู่น้องแล้วเด็กก็นำมาเล่นต่อที่บ้านทำให้แพร่กระจายสู่ชุมชน เช่น การเล่นปิดตาตีหม้อ รี่รี่ข้าวสาร โพงพาง และมอญซ่อนผ้า ฯลฯ การศึกษาในโรงเรียนจึงเป็นอีกปัจจัยสำคัญหนึ่งที่มีผลต่อการสืบทอดวัฒนธรรมการเล่น

การสืบทอดวัฒนธรรมการเล่นเช่นนี้ ใกล้เคียงกับทฤษฎีการกระทำซ้ำๆ (The Recapitulation Theory) ของ สแตนเลย์ ฮอลล์ ซึ่งได้รับอิทธิพลจากทฤษฎีวิวัฒนาการ

ของชาลส์ ดาร์วิน ที่เชื่อว่าสาเหตุของการเล่นเกิดจากการที่ผู้เล่นกระทำซ้ำกับการกระทำของบรรพบุรุษระหว่างที่มีวิวัฒนาการ การเล่นจึง เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ ทฤษฎีนี้สนับสนุนพัฒนาการของเด็กโดยต้องการให้เด็กมีพฤติกรรมที่ ซ้ำๆ หรือกระทำลอกเลียนแบบ เพื่อดำรงรักษา อนุรักษ์วัฒนธรรม และสืบทอดกิจกรรมในการเล่น เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมมนุษย์ แต่เด็กอาจจะกระทำกิจกรรมที่ซ้ำซากได้ไม่นานก็จะเบื่อหน่าย และเลิกไป (จิรกรณ์ ศิริประเสริฐ, 2540 : 7-10)

โดยเหตุที่การเล่นของเด็กเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ซึ่งเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ด้วย เหตุปัจจัยหลายประการ ทั้งจากปัจจัยภายนอก อันเป็นผลมาจากการที่บุคคลหรือกลุ่มยอมรับสิ่งใหม่ (Innovation) ทั้งทางด้านวัตถุและไม่ใช่วัตถุที่เกิดจากการค้นพบ (Discovery) การประดิษฐ์ (Invention) และการแพร่กระจาย (Diffusion) และปัจจัยภายในทั้งจากการเปลี่ยนแปลงภายในเองและผลกระทบจากปัจจัยภายนอก จากการศึกษาการเล่นของเด็กกระบี่ จึงพบว่าการเล่นประเภทที่ใช้อุปกรณ์ แม้บางชนิดจะยังคงมีการเล่นกันอยู่ แต่วัสดุอุปกรณ์ประกอบการเล่นได้บ่งบอกถึงพัฒนาการอย่างชัดเจน อาทิ การเล่นประเภทที่ใช้อุปกรณ์ ขว้าง ปา ชัดทอย หรือหยอดหลุม ด้วยวัสดุทรงกลมกลิ้งได้ เช่น อุปกรณ์การเล่นขว้างปอง ขว้างมอ ซี่ม้าหลังแดง แข่งพ้อเลี้ยง เซลย ชัดลิง ยัดเป้า โยมทิง ลิงชิงบอล อาเตอร์ อาว้าย ฯลฯ เดิมจะใช้ผลไม้ ที่มีผลกลมเกลี้ยง หรือใช้ใบมะพร้าวสานเป็นลูกตระกร้อบ้าง ใช้เส้นยางพาราม้วนเป็นก้อนกลมบ้าง เมื่อเข้าโรงเรียนใช้กระดาษสมุดที่ใช้แล้วมาป็นก้อนกลมเพื่อประดิษฐ์เป็นลูกบอลบ้าง ต่อมาใช้ลูกบอลพลาสติกสำเร็จรูป หรือลูกเทนนิสแทน การเล่นบางชนิด เช่น การเล่นทอยเส้น ปรับเปลี่ยนจากยางเส้น ไปใช้เหรียญสตางค์ หรือตัวตุ๊กตาพลาสติก การเล่นทอยหลุม เดิมใช้ดินเหนียวเผาตากแห้ง ต่อมาใช้ลูกปี่เสียด (บิลเสียด) ทำด้วยปูนซีเมนต์หรือลูกแก้วใสที่ทำซื้อได้จากร้านค้า หรือใช้เหรียญสตางค์เป็นลูกทอย การเล่นขว้างปอง และขว้างมอ ปัจจุบันใช้กระป๋องเบียร์หรือกระป๋องโค้กแทนกระป๋องนม ข้าวหุงเสียดสมัยก่อนจะใช้กะลามะพร้าว เปลือกทอย หรือหม้อข้าวหม้อแกงซ่ารูด แต่ปัจจุบัน จะมีหม้อข้าวหม้อแกง ชุดเครื่องครัว เป็นอนุภูมิภาค หรือพลาสติกสำเร็จรูปให้เลือกซื้อ การเล่นฉับไผ่ เมื่อเปลี่ยนมาใช้กระดาษจุ่มน้ำม้วนเป็นก้อนกลมเป็นกระสุนแทนลูกปลา

ก็เล่นได้ตลอดทั้งปี การเล่นโยนพลองมีไม้พลองสำเร็จรูป การเล่นหยบยิงระยะหลังก็มีปืนแก้วสำเร็จรูปทำด้วยไม้ และเป็นพลาสติกไม่ต้องประดิษฐ์เอง การเล่นอีดักในจังหวัดกระบี่ยังคงใช้เมล็ดมะขาม แต่อุปกรณ์สำหรับดักพัฒนามาใช้แผ่นพลาสติก หรือแผ่นฟิล์มแทน กระดาษปกสมุด อุปกรณ์ประดิษฐ์ประเภท ก็มีรถพลาสติกสำเร็จรูปให้เลือกเล่นหลายรูปแบบ แม้กระทั่งชิ้นส่วนลูกหมุนใช้ไม้ไผ่หรือไม้สำเร็จรูปมาประดิษฐ์แทนการเหลาไม้ไผ่ ลูกกลม หรือกัณฑ์กลมและลูกหวี ก็มีการผลิตด้วยพลาสติกวางจำหน่าย ธุรกิจการผลิตของเล่นเด็กออกจำหน่ายดังกล่าวจะมีสีสันสวยงามน่าเล่นมากกว่า ส่งผลให้เด็กในยุคหลังไม่นิยมประดิษฐ์ของเล่นเอง

นอกจากนี้ยังมีของเล่นสำเร็จรูปอีกหลายชนิดที่เข้ามาแทนที่ของเล่นที่ประดิษฐ์จากวัสดุท้องถิ่น เนื่องจากพัฒนาการทางเศรษฐกิจเป็นตัวกำหนด เช่น ของเล่นประเภทปืน รถ เรือ เครื่องบิน มีทั้งที่ทำด้วยสังกะสี พลาสติกและเหล็ก หยับโยง(กระดานหก) ปัจจุบันก็มีการผลิตสำเร็จรูป

ปัจจุบันพบว่าของเล่นที่ใช้วัสดุพื้นบ้านหลายชนิดเลิกเล่นไปแล้ว มีการประดิษฐ์เล่นกันบ้างเฉพาะกลุ่มเด็กในชนบทเท่านั้น ทำนองเดียวกับการเล่นหลายชนิดที่ไม่ใช้อุปกรณ์ก็หมดความนิยมไปไม่มีการสืบทอด เพราะการเล่นสมัยใหม่เข้ามาแทนที่ ดังที่ อุดม หนูทอง (2542 : 380) ได้แสดงความห่วงใยว่า เด็กในชุมชนที่พัฒนาไม่ชอบทำของเล่นขึ้นเอง ของเล่นที่โตมาด้วยการซื้อเด็กไม่รักไม่หวง และภูมิใจเท่ากับของที่คิดประดิษฐ์ขึ้นเอง หากมองในแง่เศรษฐกิจเด็กในสังคมเมืองจะใช้เงินซื้อของเล่นสำเร็จรูปปีละไม่น้อย ของเล่นที่ซื้อหามากก็มักเล่นเฉพาะพี่ๆ น้องๆ ในบ้าน เด็กจึงไม่ได้รับการพัฒนาด้านร่างกายอารมณ์และสังคมอย่างเต็มที่ ในอนาคตหากยังคงสภาพเช่นนี้ เชื่อว่าการเล่นของเด็กแบบดั้งเดิมจะเหลือเพียงไม่กี่ชนิด

ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางภูมิศาสตร์ก็เป็นสาเหตุหนึ่ง เพราะการเล่นของเด็กบางชนิดจะสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ เมื่อสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนไปการเล่นของเด็กก็เปลี่ยนไปด้วย เช่น การเล่นแทงผึ้ง หมาเฝ้าลอยน้ำ ยู้ย และแจ้ลูกหิน ซึ่งต้องอาศัยสถานที่ในแม่น้ำลำคลอง หรือชายฝั่งทะเลเป็นสถานที่เล่น ปัจจุบันสถานที่ดังกล่าวตื่นขึ้นถูกถมทำลาย หรือเต็มไปด้วยคราบน้ำมันและขยะสกปรกจนไม่สามารถลงไปว่ายน้ำเล่นได้

ก็ต้องเลิกเล่นไป การเล่นบางชนิดต้องใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น ต้นไม้ต้นหญ้า ไม้ไผ่ กะลามะพร้าว สำหรับประดิษฐ์อุปกรณ์ประกอบการเล่น หรือต้องอาศัยพื้นที่ว่างเป็นลานเล่น เช่น การเล่นเซ่ซึ้นบก ซี่ม้ก้าก้นกล้วย ฉับโผง เดินพรก ทองโย่ง ฉับโหยง ตีไก่ ตำรวจจับโจร ตีจับ ตีหลุม รถทางกำ รถรูน เรือบินลูกนุ่น ลากทางหมาก ลูกกลม ว้าว อาเตอร์ และอ่าว้วย ฯลฯ เมื่อสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติแบบชนบทเปลี่ยนแปลงไป ลานเล่นหายไป ต้นหมากรากไม้ แหล่งวัสดุธรรมชาติหายไป กลายเป็นตึกกรมบ้านช่อง การเล่นเหล่านี้บางชนิดเลิกเล่นไป บางชนิดมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบการเล่นและวัสดุอุปกรณ์

ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ หรือยุคสื่อสารไร้พรมแดน วัฒนธรรมการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ และการสื่อสารพูดคุยกันทางอินเทอร์เน็ต ทางโทรศัพท์มือถือเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย นับเป็นสื่อวัฒนธรรมที่ทำลายวัฒนธรรมการเล่นดั้งเดิมของเด็กอย่างมาก

ส่วนปัจจัยที่ไม่ใช่วัตถุ พบว่าค่านิยมทางศาสนาในบางชุมชน มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการเล่นของเด็ก บ้าง เช่น ในกลุ่มชาวมุสลิม ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม ปัจจุบันมีความเข้มงวดด้านการแสดงออกของ เยาวชนมากกว่าในอดีต บางชุมชนห้ามเด็กผู้หญิงกระโดดโลดเต้น หรือร่วมกิจกรรมบันเทิงประเภทร้องรำ ทำเพลงที่ส่อไปในทางเพศหรือส่งผลต่อการยั่ววนทางเพศได้

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาถึงพลวัตการเล่นของเด็ก กับภาวะแวดล้อม โดยมีวัตถุประสงค์ในการรวบรวม แยกประเภทการเล่นของเด็กกระบี่ในอดีต และศึกษาถึงปัจจัยด้านภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคม วัฒนธรรมที่มีผลต่อพลวัตของการเล่นของเด็ก โดยใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ และเทคนิควิธีด้านมานุษยวิทยา ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา หนังสือ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และข้อมูลภาคสนามจากการสัมภาษณ์และเสวนากลุ่มย่อย รวมทั้งจากความทรงจำของผู้วิจัยเอง

ผู้วิจัยได้แบ่งประเภทการเล่นของเด็กกระบี่ จำนวน 109 ชนิด เป็น 8 ประเภท พบว่าการเล่นบางชนิดสามารถแบ่งประเภทได้มากกว่า 1 ประเภท ประเภทที่มีการเล่น

มากที่สุดคือประเภทที่มีการแข่งขัน จำนวน 98 ชนิด รองลงมาเป็นประเภทที่ใช้อุปกรณ์ จำนวน 70 ชนิด ประเภทที่มีคำพูด หรือบทร้องประกอบการเล่นจำนวน 46 ชนิด ประเภทที่มีการขีดเขียนหรือชุดหลุม จำนวน 43 ชนิด ประเภทที่ไม่ใช้อุปกรณ์จำนวน 38 ชนิด ประเภทที่ต้องสัมพันธ์กับ เวลา ฤดูกาล หรือสถานที่ จำนวน 27 ชนิด ประเภทที่มีการแข่งขันแต่อาจจะเลือกที่จะเล่นโดยไม่แข่งขันก็ได้จำนวน 18 ชนิด ประเภทที่ไม่มีการแข่งขัน จำนวน 11 ชนิด และประเภทที่มีการแข่งขันที่จัดเป็นประเภทการพนันน้อยที่สุด จำนวน 9 ชนิด

อย่างไรก็ตาม เด็กสามารถเลือกเล่นได้หลายรูปแบบ ขึ้นอยู่กับโอกาสและความพร้อมหลายด้าน เช่น จำนวนผู้เล่น ภาวะแวดล้อมด้านสถานที่ เวลา และทักษะหรือศักยภาพของผู้เล่น

ผลการศึกษาวิจัยด้านภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรมที่มีผลต่อผลวัดของการเล่นของเด็ก พบประเด็นที่น่าสนใจหลายประการ อาทิ การเล่นชนิดเดียวกันสามารถปรับเปลี่ยนวิธีการเล่นตาม ภาวะแวดล้อมธรรมชาติได้ เช่น การเล่นที่ใช้สถานที่ตาม ใต้ถุนบ้าน หรือลาน เล่นบนบก สามารถปรับเปลี่ยนไปเล่นในน้ำได้ การเล่นบางชนิดสามารถพัฒนาจากการเล่นที่มีการแข่งขันไปเป็นการเล่นที่มีเดิมพันด้วยวัตถุหรือเงินซึ่งจัดเป็นประเภทการพนัน การเล่นบางชนิดจะสอดแทรกประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม คติสอนใจ และบรรทัดฐานทางสังคม ที่สะท้อนเหตุการณ์ที่เป็นจริงในสังคมวัฒนธรรม ภาษาที่ใช้ประกอบการเล่นบ่งบอกว่าจังหวัดกระบี่ประกอบด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายมาตั้งแต่อดีต เด็กได้เรียนรู้วัฒนธรรมการใช้ภาษาถิ่นจากการเล่นมาตั้งแต่วัยเยาว์ กติกาการเล่นบางชนิดส่งเสริมให้เด็กได้สืบทอดคุณธรรม จริยธรรม และรู้จักเสียสละ ผู้ที่แข็งแรงกว่าจะเอื้ออาหารต่อผู้ที่อ่อนแอกว่า ส่วนการประดิษฐ์ของเล่นของเด็กจะเป็นพื้นฐานของการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมพื้นบ้านเพื่อยังชีพในอนาคต

การเล่นเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม มีการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงไปตามภาวะแวดล้อมทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ในยุคสมัยหนึ่งเด็กในชนบทใช้สถานที่เล่นตามท้องทุ่ง ลานวัด ใต้ถุนบ้าน แม่น้ำลำคลอง และเลือกหาวัสดุธรรมชาติมาประดิษฐ์เครื่องเล่น เมื่อไฟฟ้า ถนนหนทางเข้ามาในชุมชน สังคมชนบทเปลี่ยนไปสู่สังคมเมือง

วัฒนธรรมในการดำรงชีวิตเปลี่ยนไป สื่อโทรทัศน์เข้ามามีบทบาท เด็กเปลี่ยนไปเล่นเลียนแบบหนังการ์ตูนในโทรทัศน์ เล่นเลียนแบบอาชีพของพ่อแม่ เล่นของเล่นสำเร็จรูปที่ผลิตจากโรงงาน การเล่นพื้นบ้านที่เคยพบเห็นในอดีตค่อยๆ ลืมเลือนไป ทั้งด้วยเหตุปัจจัยจากสภาพแวดล้อมด้านสถานที่ไม่เอื้ออำนวย ด้วยสภาพสังคมที่เด็กจะต้องเติบโตขึ้นมาท่ามกลางสังคมที่มีการแข่งขัน การเอาใจเอาเปรียบ และด้วยเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เข้ามาแย่งพื้นที่ แย่งเวลา และแย่งความสนใจไป ส่งผลให้เด็กใช้เวลาในแต่ละวันหมดไปกับการเรียนกวดวิชาเพื่อแข่งขันกันเข้าเรียนในสถาบันศึกษาที่มีชื่อเสียงบ้าง เล่นในห้างสรรพสินค้าบ้าง มั่วสุมเสพยาเสพติดบ้าง ยิ่งกว่านั้นเมื่อเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ วัฒนธรรมการสื่อสารไร้พรมแดน ส่งผลให้วิถีชีวิตของผู้คนเปลี่ยนแปลงไปมาก คอมพิวเตอร์และโทรศัพท์มือถือเข้ามามีบทบาทในสังคมไทย นับเป็นสื่อวัฒนธรรมที่ทำลายวัฒนธรรมการเล่นดั้งเดิมของเด็กด้วย เด็กจะใช้เวลาส่วนใหญ่หมกมุ่นกับการเล่นเกมคอมพิวเตอร์ การพูดคุยกันทางอินเทอร์เน็ต ทางโทรศัพท์มือถือ มีความเป็นปัจเจกสูง ไม่สนใจสังคมรอบข้าง ให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนทางสังคมออนไลน์มากกว่า บทบาทหน้าที่ในการสืบทอดมรดกการเล่นพื้นบ้านอย่างในอดีตจึงถูกละเลย ส่งผลให้การเล่นพื้นบ้านของเด็กนับวันจะสูญหายไป

ด้วยเหตุนี้จึงมีข้อเสนอแนะว่าหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน รวมทั้งสถานศึกษาคควรให้ความสำคัญกับการอนุรักษ์ ส่งเสริม เผยแพร่ และสืบสานการเล่นพื้นบ้าน ด้วยการจัดกิจกรรมการเล่นเพื่อความบันเทิงในโอกาสต่างๆ ส่งเสริมให้มีการบรรจุวิชาวัฒนธรรมการเล่นพื้นบ้านของเด็กไว้ในหลักสูตรภาคบังคับของเด็ก กระทรวงวัฒนธรรมและหน่วยงานวัฒนธรรมทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นควรมีงบประมาณส่งเสริมด้านการศึกษาวิจัย เก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลการเล่นพื้นบ้านของเด็กไทยทุกจังหวัดไว้ก่อนที่จะสูญหายไป นอกจากนี้ผู้สนใจสามารถนำการเล่นของเด็กกระบี่ทั้ง 109 ชนิด ไปศึกษาเพื่อขยายผลว่าปัจจุบันการเล่นแต่ละชนิดยังคงเล่นกันอยู่หรือไม่ หรือศึกษาการเล่นของเด็กกระบี่เพิ่มเติมจากที่ได้บันทึกไว้ในงานวิจัยนี้

อย่างไรก็ตาม การเล่นของเด็กไม่ว่ายุคไหนก็เหมือนดาบสองคมขึ้นอยู่กับผู้ใช้ หากใช้ไปในทางที่ดีก็มีคุณค่า มีประโยชน์ หากนำไปใช้ในทางที่ผิดก็จะเกิดโทษได้ เช่น การ

เล่นที่บ้านบางชนิดที่มีเดิมพัน ด้วยเงินหรือวัตถุ ก็จะบ่มเพาะนิสัยให้ฝึกฝนในการเล่น การพนัน ดังที่พบเห็นว่ามีการพนันหลายคนที่มีพัฒนามาจากความนิยมชมชอบการเล่นประเภทที่มีการพนันมาตั้งแต่วัยเด็ก การเล่นที่มีการแข่งขันอาจจะปลูกฝังให้เด็กใช้ภูมิปัญญาในการคิดค้นเล่นให้เหลื่อมกลโกงเพื่อเอาชนะคู่ต่อสู้ เอาชนะคนรอบข้างตลอดเวลา จนเป็นผู้ที่แพ้ไม่ได้ แพ้ไม่เป็น จนกระทั่งหาความสุขไม่ได้ สถานศึกษาแนวพุทธบางแห่งที่มีแนวคิดนี้จึงไม่ส่งเสริมการเล่นที่มีการแบ่งฝ่ายแบ่งพวกแข่งขันกัน แต่จะเลือกประเภทการเล่นที่ส่งเสริมความสามัคคี ความร่วมมือกันเป็นกลุ่ม ส่วนการเล่นที่ใช้ของเล่นประเภทปืน โดยเฉพาะปัจจุบันมีการผลิตปืนของเล่นที่เหมือนของจริงมาก หากเล่นบ่อยๆ ส่งผลให้เด็กฮึกเหิม ชอบความรุนแรง โตขึ้นอาจก่ออาชญากรรมได้

ทำนองเดียวกัน การเล่นเกมคอมพิวเตอร์ของเด็กปัจจุบัน ก็ส่งเสริมให้เด็กมีนิสัยชอบความรุนแรง รักการพนัน โตขึ้นอาจจะเล่นพนันบอล หรือการพนันอื่นๆ จนกลายเป็นเซียนการพนัน หากวันใดขาดเงินอาจจะตัดสินใจค้ายาเสพติด หรือก่อคดีอาชญากรรม สร้างความเดือดร้อนให้กับสังคมและประเทศชาติได้ ฉะนั้น แม้กฎหมายรัฐธรรมนูญมาตราที่ 21 ระบุชัดว่า ห้ามไม่ให้เด็กมั่วสุมกับการพนัน แต่ผู้คนในสังคม โดยเฉพาะสถาบันที่มีบทบาทสำคัญในการหล่อหลอมพฤติกรรมของเด็กเริ่มตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน โรงเรียนและสังคมควรเอาใจใส่ เป็นหูเป็นตา คอยเฝ้าระวัง และส่งเสริมให้เด็กรู้จักเลือกสรรการเล่นที่สร้างสรรค์และเกิดประโยชน์ต่อเด็กอย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- จิรภรณ์ ศิริประเสริฐ. (2540). **เกมเบ็ดเตล็ด**. ชลบุรี : ภาควิชาพลศึกษาและนันทนาการ คณะศึกษาศาสตร์มหาวิทยาลัยบูรพา
- จूरรัตน์ บัวแก้ว และอุดม หนูทอง. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่ม 17**. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. 8426
- ปราณี วงษ์เทศ. โรเบิร์ต คัลเพิร์ (เขียน). (2528). **ของเล่นของโลก**. ศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ. ปราณี วงษ์เทศ (แปลและเรียบเรียง). กรุงเทพฯ : เจ้าพระยา

พรรณทิพย์ ศิริวรรณบุญชัย. (2553). **ทฤษฎีจิตวิทยาพัฒนาการ**. (พิมพ์ครั้งที่ 5).

กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สมปราชญ์ อัมมะพันธ์. (2527). “การเล่นของเด็กปักษ์ใต้” ใน **วัฒนธรรมปักษ์ใต้** 27.

สงขลา: วิทยาลัยครูสงขลา หน้า 57-67

สถาพร ศรีสังข์จ้ง. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้**. เล่ม 2. กรุงเทพฯ :

มูลนิธิสารานุกรม วัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. หน้า 632

วรรณิ วิบูลย์สวัสดิ์ แอนเดอร์สัน. (2526) . **การเล่นของเด็กภาคกลาง** . เอกสาร

ทางวิชาการ หมายเลข 2 /017 (สิงหาคม 2526).มูลนิธิโครงการตำรา

สังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.

_____. (2529). “สังคมวัยรุ่นไทยมุสลิมกับวัฒนธรรมการเล่น” **สังคมวิทยา**

มานุษยวิทยา. 5 (1) : 26-44

_____. (2531). “การเล่น กีฬา มนุษย์และสังคม” ใน **พื้นที่พื้นฐาน**. กรุงเทพฯ :

ศิลปวัฒนธรรม หน้า 158-190.

อุดม หนูทอง. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้** เล่ม 1. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. 374-380

_____. (2542). **สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ภาคใต้** เล่ม 5. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ

สารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. 2460.

บุคคลานุกรม

กลีน คงเหมือนเพชร อายุ 65 ปี 193 ตำบลไสไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

ตริก ปลอดฤทธิ์ อายุ 75 ปี 42 หมู่ที่ 2 ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

ทศพร กุลสถาพร อายุ 47 ปี 59 หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะลันตาใหญ่ อำเภอเกาะลันตา จังหวัด

กระบี่

เทิดศักดิ์ ลิ้มตระกูล อายุ 55 ปี 244 ตำบลปากน้ำ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

ธนพร จุลโบล อายุ 45 ปี 38 หมู่ที่ 2 ตำบลคลองท่อมใต้ อำเภอคลองท่อม จังหวัด
กระบี่

นิวัฒน์ วัฒนยมนาพร อายุ 53 ปี 177/51-52 ถนนกระบี่-เขาทอง อำเภอเมือง จังหวัด
กระบี่

บันลือฤทธิ์ นาคะ อายุ 19 ปี 178/1 หมู่ที่ 2 ตำบลอ่าวลึก อำเภออ่าวลึก จังหวัดกระบี่
บุญช่วย ฮ่อบุตร อายุ 44 ปี 7 หมู่ที่ 2 ตำบลตลิ่งชัน อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่
ประสิทธิ์ สัตย์จิตร อายุ 50 ปี 202 หมู่ที่ 2 ตำบลเกาะกลาง อำเภอเกาะลันตา จังหวัด
กระบี่

พิชญดา ปานขวัญ อายุ 19 ปี 42/3 หมู่ 1 ตำบลทุ่งหว้า จังหวัดสตูล

วิจิตร ตันติทวีวรกุล อายุ 57 ปี 198/37 หมู่ที่ 7 ตำบลไสไทย อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

วิมล นัมทอง อายุ 52 ปี 111/42 ถนนศรีตรัง อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

สินธร ปลอดฤทธิ์ อายุ 49 ปี 95 หมู่ที่ 4 ตำบลโคกยาง อำเภอเหนือคลอง จังหวัดกระบี่

เอกชัย ปรียาวาณิชย์ อายุ 59 ปี 331/ 1 ถนนอุตรกิจ อำเภอเมือง จังหวัดกระบี่

Sim, Khor Ai 55 years old 63B-16-08 Jalan Lenggong, Symphony Park 11600

Jelutong Rd. George Town, Pulau Penang, Malaysia. April 13, 2007.

